

**UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA**

ODSJEK SOCIJALNI RAD

**ULOGA SOCIJALNOG RADNIKA U RADU S PORODICAMA S
POREMEĆENIM ODNOSIMA**

- magistarski rad -

Kandidat/kinja:

Senita Žilić

Broj indeksa: 332/II-SW

Mentor:

Prof. dr. Sanela Šadić

Sarajevo, juni, 2024. godina

SADRŽAJ:

UVOD	3
I METODOLOŠKI OKVIR RADA	4
1.1. Problem istraživanja.....	4
1.2. Predmet istraživanja.....	5
1.3. Ciljevi istraživanja	6
1.4. Sistem hipoteza	7
1.5. Način istraživanja.....	8
1.6. Naučna i društvena opravdanost istraživanja.....	11
II TEORIJSKI OKVIR RADA	13
2.1. Porodica i porodični odnosi	13
2.1.1. Savremene teorije o porodici	13
2.1.2. Porodica u savremenom društvu.....	18
2.1.3. Značaj porodice u socijalizaciji i psihičkom razvoju pojedinca	19
2.2. Kompleksnost partnerskih odnosa	22
2.3. Manifestacija poremećenih porodičnih odnosa.....	24
2.4. Metode, tehnike i izazovi socijalnog rada sa porodicama sa poremećenim odnosima	25
2.4.1. Značaj socijalnog rada u porodičnim odnosima	25
2.4.1.1. Ciljevi i zadaci socijalnog rada u porodičnm kontekstu	26
2.4.1.2. Uloga socijalnog radnika u porodičnom kontekstu.....	28
2.4.2. Metode socijalnog rada u praksi.....	29
2.4.2.1. Individualni pristup članovima porodice	30
2.4.2.2. Grupne terapije kao metod socijalnog rada.....	31
2.4.2.3. Multidisciplinarni pristup u socijalnom radu	32
2.4.3. Tehnike i intervencije u socijalnom radu	33
2.4.4. Izazovi u radu sa porodicama sa poremećnim odnosima	34
2.5. Modeli podrške porodicama sa poremećenim odnosima.....	36
2.5.1. Prevenijski programi i rana intervencija	36
2.5.2. Podrška porodicama kroz obrazovne programe	37
2.5.3. Saradnja sa zajednicom i drugim institucijama	37
2.6. Tehnike intervencije u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima.....	38
2.6.1. Kognitivno-bihevioralna terapija.....	38

2.6.2. <i>Porodična terapija</i>	39
2.6.3. <i>Medijacija</i>	41
2.6.4. <i>Savjetovanje</i>	42
2.6.5. <i>Interventne mjere</i>	43
2.6.6. <i>Prevenција i edukacija</i>	44
2.6.7. <i>Zastupanje</i>	45
2.6.8. <i>Budući pravci razvoja</i>	47
2.7. Studije slučaja i evaluacija metoda	48
III REZULTATI ISTRAŽIVANJA	51
3.1. Dinamika istraživanja	51
3.2. Struktura uzorka.....	52
3.3. Rezultati istraživanja.....	54
3.4. Ispitivanje hipoteza	66
ZAKLJUČAK	73
LITERATURA	76
POPIS TABELA.....	83
POPIS SLIKA	83
PRILOG – ANKETNI UPITNIK	84
IZJAVA OPLAGIJARIZMU.....	90

UVOD

Od osnivanja društvenih zajednica, postoji težnja ka dostizanju blagostanja kako porodičnih zajednica, tako i svakog pojedinca. Upravo je ova težnja prema blagostanju temelj na kojem se razvijao socijalni rad kao profesija. Osnovna načela profesionalnog socijalnog rada temelje se na stvaranju pozitivnog i podržavajućeg okruženja, što doprinosi rješavanju životnih prepreka i problema. Profesionalni socijalni radnici, kroz kombinaciju stečenog znanja i posvećenosti profesiji, povezuju teorijsko znanje i praktično iskustvo s ciljem postizanja blagostanja pojedinaca putem konstruktivnih promjena i društvenih reformi. Bitni faktori u pružanju kvalitetnog procesa pomoći i podrške porodicama uključuju stručna i praktična znanja profesionalaca, uslove rada, istraživanje pojava u porodičnim odnosima, način komunikacije s članovima porodice, motivaciju za osavremenjivanje metoda rada i slično.

S druge strane, porodice i porodični odnosi predstavljaju široko i gotovo neiscrpno polje istraživanja. Sociodemografske karakteristike porodice, profesionalna usmjerenja, porodični odnosi, ekonomski i društveni položaj, kao i socijalno porijeklo same porodice neminovno utiču na odnos unutar porodice koju zasniva svaki pojedinac. Karakteristike porodice porijekla utiču na mogućnost održivosti, funkcionalnosti, rasta i razvoja novoformirane porodice u vremenu životnih promjena. Kada se porodice suoče s životnim promjenama i nisu u mogućnosti samostalno riješiti probleme, socijalni radnici imaju odgovarajuće znanje, metode i tehnike koje mogu pružiti porodicama u teškim situacijama. Oni pomažu u unapređenju odnosa među članovima porodice, podršci u procesima liječenja, posredovanju kod razvoda, usvojenja, starateljstva, te pomoći u slučajevima bolesti ili smrti. Dakle, socijalni radnici uz svoja stečena znanja i propisane procedure pružaju pomoć porodicama u prevladavanju raznih poteškoća.

Kao jedan od ključnih elemenata usluga koje socijalni radnici pružaju, pored materijalnih vrsta pomoći, jeste pravo na savjetodavni rad. Savjetodavni rad u socijalnom radu s porodicama s poremećenim odnosima često se koristi u cilju rješavanja kriznih perioda unutar porodice. Ovaj pristup se razlikuje od savjetodavnog rada u drugim oblastima. U sistemu socijalne zaštite naglasak je na procesu učenja, rješavanju problema, donošenju odluka, te pružanju podrške pojedincima ili grupama u kriznim situacijama. Ciljevi savjetodavnog rada su trenutno

prevazilaženje problema, preventivno djelovanje na različitim nivoima i uklanjanje prepreka ili problema s kojima se suočava korisnik ili porodica.

I METODOLOŠKI OKVIR RADA

1.1. Problem istraživanja

Porodica, kao jedan od najznačajnijih faktora primarne socijalizacije svakog pojedinca, igra ključnu ulogu u psihičkom razvoju, socijalizaciji, kao i u formiranju stavova, uvjerenja i očekivanja. Kroz svaku životnu fazu, porodica se susreće sa specifičnim zadacima koji zahtijevaju prilagođavanje i promjene. Porodice koje uspijevaju zauzeti adekvatne uloge i održavaju fleksibilne granice, imaju veću sposobnost da obezbijede funkcionalnost porodičnih odnosa. Takve porodice mogu efikasnije funkcionirati u pravcu ostvarivanja svojih ciljeva, stvarajući podržavajuće okruženje za rast i razvoj svih članova. Međutim, pod utjecajem vanjskih ili unutarnjih faktora, porodice se mogu suočiti s promjenama koje nepovoljno utiču na porodične odnose. U okolnostima gdje porodice nemaju adekvatno uspostavljene uloge i suočavaju se s pritiscima, mogu postati okruženja koja ne podržavaju nijednog člana, što može dovesti do privremenog ili trajnog poremećaja porodičnih odnosa ili čak do raspadanja porodice. Ovdje se javlja ključna uloga socijalnog radnika, koji ne samo da doprinosi opstanku porodice, već i stabilnosti svakog njenog člana, te time i društva u cjelini.

U radu s porodicama s poremećenim odnosima, socijalni radnici koriste različite pristupe i metode, odgovarajući na složene zahtjeve koji se nameću u svakodnevnom radu. Da bi bili uspješni u ovom izazovnom zadatku, neophodno je osigurati adekvatne uslove i unaprijediti usluge socijalne zaštite. Socijalni radnici koriste različite pristupe i metode u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima, koji su prilagođeni specifičnim potrebama i situacijama svake porodice.

Uzimajući u obzir da je u fokusu ovog rada socijalni radnik i njegova uloga u radu s porodicama s poremećenim odnosima, **problem istraživanja** se odnosi na utvrđivanje uticaja

profesionalnog obrazovanja, osobina i uslova rada socijalnih radnika na efikasnost njihovog rada s porodicama sa poremećenim odnosima u Kantonu Sarajevo.

Ovaj problem istraživanja fokusira se na analizu i evaluaciju efikasnosti metoda i pristupa koje socijalni radnici koriste u svojoj praksi kada rade s porodicama koje imaju poremećene odnose. Cilj je identificirati najučinkovitije strategije i tehnike, kao i prepoznati i analizirati izazove s kojima se socijalni radnici suočavaju u svom radu.

1.2. Predmet istraživanja

Funkcionalnost sistema socijalne zaštite u kontekstu uloge socijalnog radnika u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima ogleda se kroz harmoniju teorije i prakse. Ova usklađenost je ključna za efektivno pružanje pomoći i podrške porodicama. Današnje društvo, opterećeno brojnim dehumanizirajućim procesima, ističe rad sa porodicama kao prioritetan u oblasti socijalnog rada. Zbog propisanih okvira, efikasnost socijalnog rada s ovim porodicama zavisi od više faktora, uključujući adekvatno formalno obrazovanje socijalnih radnika, njihovu kontinuiranu edukaciju i sposobnost primjene savremenih metoda rada.

U ovom istraživanju, fokus je stavljen na socijalne radnike zaposlene u Službama socijalne zaštite u Kantonu Sarajevo, koji se bave poslovima porodične zaštite. Cilj istraživanja je razumijevanje dinamike između teorije i prakse, kako bi se identificirali potencijalni problemi i izazovi s kojima se socijalni radnici susreću u praksi. Rezultati istraživanja bi omogućili uočavanje nedostataka u postojećem sistemu, čime bi se otvorio put ka efikasnijim modelima pomoći i pristupima u radu sa porodicama.

Polazeći od navedenog, predmet rada jeste analiza iskustava, percepcija i izazova sa kojima se socijalni radnici u Kantonu Sarajevo suočavaju u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima, s ciljem utvrđivanja efikasnosti trenutnih praksi i identifikacije potreba za poboljšanjima u oblasti socijalnog rada.

U osnovi, dubinski se istražuje i analizira kako socijalni radnici u Kantonu Sarajevo pristupaju i upravljaju složenim situacijama u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima. Posebna

pažnja posvećena je utvrđivanju ključnih vještina i znanja potrebnih za efektivno obavljanje ovog izazovnog posla, kao i procjeni postojanja i efikasnosti trenutnih obrazovnih programa i kurseva namijenjenih socijalnim radnicima.

Istraživanje je fokusirano na:

- Procjenu profesionalnih osobina i vještina: Identifikacija ključnih osobina i vještina koje socijalni radnici smatraju neophodnim za uspješan rad s porodicama sa poremećenim odnosima.
- Analiza izazova i prepreka u praksi: Utvrđivanje glavnih izazova i prepreka s kojima se socijalni radnici susreću u svom radu, uključujući administrativne prepreke, saradnju s drugim institucijama i odnos sa porodicama.
- Ocjenjivanje usklađenosti teorije i prakse: Ispitivanje stepena u kojem trenutne teorijske osnove socijalnog rada i propisi odgovaraju stvarnim potrebama i izazovima u radu s porodicama.
- Identifikaciju potreba za dodatnim edukacijama: Istraživanje percepcija socijalnih radnika o potrebi za dodatnim obrazovanjem i specijaliziranim treninzima kako bi se poboljšala njihova efikasnost u radu.

Ovo istraživanje će koristiti podatke dobijene iz ankete provedene među socijalnim radnicima u Kantonu Sarajevo, čime će se dobiti konkretan uvid u stvarne potrebe, izazove i percepcije profesionalaca na terenu. Rezultati istraživanja će doprinijeti razumijevanju trenutnog stanja socijalnog rada u Kantonu Sarajevo i omogućiti razvoj preporuka za poboljšanje prakse socijalnog rada s porodicama sa poremećenim odnosima.

1.3. Ciljevi istraživanja

Primaran cilj ovog istraživanja jeste procijeniti efikasnost i identificirati ključne izazove u radu socijalnih radnika sa porodicama sa poremećenim odnosima u Kantonu Sarajevo, s ciljem unapređenja praksi i metoda socijalnog rada u ovoj oblasti.

Pojedinačni ciljevi, u kontekstu tematike, problema i predmeta rada definisani su na sljedeći način:

- Analiza profesionalnih vještina i osobina: Ispitati koje profesionalne vještine i osobine socijalni radnici u Kantonu Sarajevo smatraju ključnim za efikasan rad sa porodicama sa poremećenim odnosima.

- Evaluacija izazova u praksi: Utvrditi specifične izazove s kojima se socijalni radnici suočavaju u svakodnevnom radu, uključujući administrativne prepreke, komunikaciju i saradnju s drugim institucijama, te interakcije s porodicama.
- Ocjena usklađenosti teorije i prakse: Procijeniti u kojoj mjeri trenutne teorijske osnove i zakonski okviri odgovaraju realnim potrebama i izazovima u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima.
- Potreba za dodatnim obrazovanjem: Istražiti percepcije socijalnih radnika o potrebi za dodatnim edukacijskim programima i specijaliziranim treninzima koji bi poboljšali njihovu efikasnost u radu.
- Ispitivanje efektivnosti trenutnih praksi: Analizirati trenutne metode i prakse koje se koriste u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima te identificirati mogućnosti za njihovo unapređenje.
- Dati preporuke za poboljšanje prakse: Na osnovu rezultata istraživanja, razviti konkretne preporuke za poboljšanje prakse socijalnog rada u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima.

Svaki od ovih ciljeva doprinosi sveobuhvatnom razumijevanju situacije u kojoj se nalaze socijalni radnici u Kantonu Sarajevo te pruža temelj za razvoj efikasnijih strategija i praksi u socijalnom radu s ovim ciljnom grupom.

1.4. Sistem hipoteza

Na osnovu definisanog predmeta istraživanja, problem ate ciljeva koji su prezentovani, formulisana je temljena i četiri pomoćne hipoteza.

Temeljna hipoteza:

H: Postojeći pristupi i metode koje socijalni radnici koriste u Kantonu Sarajevo su djelimično efikasni u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima, ali postoji potreba za unapređenjem

i prilagođavanjem ovih metoda i pristupa da bi se bolje odgovorilo na specifične potrebe i izazove ovih porodica.

Pomoćne Hipoteze:

H1: Socijalni radnici u Kantonu Sarajevo smatraju da nedostatak dodatnih obuka i specijaliziranih edukacijskih programa ograničava njihovu sposobnost da efikasno rade sa porodicama sa poremećenim odnosima.

H2: Postoji značajan jaz između teorijskog znanja koje socijalni radnici stiču kroz formalno obrazovanje i praktičnih vještina potrebnih za rad sa porodicama sa poremećenim odnosima.

H3: Administrativne prepreke i ograničenja unutar sistema socijalne zaštite u Kantonu Sarajevo negativno utiču na efikasnost socijalnog rada sa porodicama sa poremećenim odnosima.

H4: Socijalni radnici identificiraju specifične profesionalne vještine i osobine koje su ključne za uspješan rad sa porodicama sa poremećenim odnosima, ali trenutno postojeće obrazovne prakse i okruženje ne podržavaju dovoljno razvoj ovih vještina.

Ove hipoteze odražavaju glavne aspekte istraživanja i usmjerene su na identifikaciju i razumijevanje ključnih faktora koji utiču na ulogu i efikasnost socijalnih radnika u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima. Testiranje ovih hipoteza kroz empirijsko istraživanje pomoći će u dobijanju uvida potrebnih za unapređenje prakse socijalnog rada u navedenoj oblasti.

1.5. Način istraživanja

Istraživanje će biti kombinacija kvantitativnog i kvalitativnog pristupa kako bi se omogućilo sveobuhvatno razumijevanje teme.

Što se tiče kvantitativnog pristupa tu će se primjeniti anketa, odnosno anketni upitnik. Primjenom anketnog upitnika, koji je već predstavljen, prikupiće se kvantitativni podaci od socijalnih radnika zaposlenih u Službama socijalne zaštite u Kantonu Sarajevo.

Uzorak obuhvata socijalne radnike koji rade u oblasti zaštite porodica i porodica s djecom. Uzorak će biti reprezentativan i dovoljno velik da pruži validne rezultate.

Kvantitativni podaci prikupljeni kroz anketu analizirat će se statističkim metodama kako bi se testirale hipoteze i izvukli relevantni zaključci.

Pored navednog, u radu će primjenu naći i sljedeće metode:

Analiza i sinteza: Analiza uključuje detaljno razmatranje prikupljenih podataka kako bi se razumjele osnovne komponente problema. U kontekstu ovog istraživanja, analiza bi podrazumijevala razdvajanje odgovora iz anketa, intervjua i fokus grupa na manje segmente kako bi se detaljnije razumjeli stavovi, iskustva i izazovi sa kojima se socijalni radnici suočavaju. Nakon analize, sinteza podrazumijeva kombinovanje razdvojenih dijelova informacija kako bi se formirala koherentna slika problema i identifikovala rješenja. U ovom slučaju, sinteza bi uključivala integraciju nalaza iz različitih izvora podataka kako bi se stvorilo sveobuhvatno razumijevanje uloge socijalnih radnika u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima. To bi također uključivalo povezivanje teorijskih znanja s praktičnim iskustvima.

Ove metode su posebno korisne u istraživanjima koja teže da izgrade duboko razumijevanje složenih društvenih fenomena, kao što je uloga socijalnih radnika. Analiza pomaže u razbijanju složenih informacija na razumljive dijelove, dok sinteza omogućava izgradnju sveobuhvatnog razumijevanja istih, što je ključno za formulisanje validnih zaključaka i preporuka.

Metode indukcije i dedukcije: Induktivni pristup podrazumijeva formiranje opštih zaključaka i teorija na osnovu specifičnih opažanja i podataka. U kontekstu ovog istraživanja, induktivna metoda bi se koristila za izvođenje općih zaključaka o ulozi socijalnih radnika u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima na osnovu detaljne analize prikupljenih podataka iz anketa, intervjua i fokus grupa. Na primjer, uočavanje učestalih izazova ili strategija u radu sa

porodicama koje se ponavljaju kod većine socijalnih radnika može dovesti do formulisanja općih principa ili preporuka za praksu. Deduktivni pristup kreće od općih teorija ili hipoteza i testira ih kroz specifične primjere i opažanja. U ovom istraživanju, deduktivna metoda bi se koristila za testiranje prethodno postavljenih hipoteza kroz analizu empirijskih podataka.

Na primjer, ako je jedna od hipoteza da nedostatak dodatnih obuka ograničava efikasnost socijalnih radnika, ova hipoteza bi se testirala kroz analizu odgovora socijalnih radnika na pitanja o njihovim obrazovnim iskustvima i potrebama za dodatnim obukama.

Kombinovanje ovih metoda omogućava sveobuhvatan pristup: indukcija pomaže u razumijevanju fenomena na osnovu konkretnih podataka, dok dedukcija omogućava testiranje postavljenih hipoteza i teorija.

Ova metodološka kombinacija doprinosi dubini i pouzdanosti istraživanja, omogućavajući da se iz empirijskih podataka izvedu smislene zaključke i da se istovremeno postojeće teorije i hipoteze stave na test.

Analiza sadržaja: Kvalitativna analiza podataka prikupljenih putem dubinskih intervjuja i fokus grupa. Ova metoda će uključivati kodiranje podataka i identifikaciju ključnih tema i obrazaca.

Statistička Analiza: Analiza kvantitativnih podataka prikupljenih putem anketa koristeći statistički softver. Ova analiza uključuje deskriptivnu statistiku, kao i inferencijalnu statistiku za testiranje hipoteza.

Ove metode će omogućiti sveobuhvatno istraživanje koje kombinuje teorijsko razumijevanje i empirijske dokaze za bolje razumijevanje uloge socijalnih radnika u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima u Kantonu Sarajevo.

Važno je pomenuti da se istraživanje provodi u saradnji s JU 'Kantonalni centar za socijalni rad' Sarajevo, tačnije u osam Službi socijalne zaštite raspoređenih po općinama. Razlog za ovakav odabir je uslovljen važećim propisima u Kantonu Sarajevo, gdje je JU 'Kantonalni centar za socijalni rad' ključna institucija za pružanje uvida u efikasnost uloge socijalnog radnika u zaštiti porodica. Očekuje se da će rezultati istraživanja doprinijeti razvoju sistema socijalne zaštite i povećanju zadovoljstva uslugama socijalnog rada od strane krajnjih korisnika – porodica i društva u cjelini. Također, istraživanje će se baviti motivacijom socijalnih radnika

za kvalitetnije pružanje profesionalnih usluga, razvojem kroz spoznaju efikasnosti njihove uloge u sistemu socijalne zaštite. Identifikacijom nedostataka i neusklađenosti propisanih akata, istraživanje ima za cilj ukazivanje na važnost uloge socijalnog radnika u zaštiti porodice i potrebu za unapređenjem propisanih okvira kako bi se omogućilo efikasnije pristupanje svakoj pojedinoj porodici.

Istraživanje, je provedeno u periodu od oktobra 2017. do januara 2018. godine, obuhvatilo je osam Službi socijalne zaštite u Kantonu Sarajevo. Fokusirano je na teorijsko-empirijski pristup, izvedeci iz društvene stvarnosti osnovu za analizu efikasnosti socijalnih radnika u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima.

Ciljevi istraživanja su dvostruki: prvo, istražiti kako socijalni radnici primjenjuju teorijska znanja u praksi, posebno u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima, i drugo, identificirati potrebu za dodatnim edukacijama i razvojem vještina neophodnih za ovu specifičnu oblast socijalnog rada

1.6. Naučna i društvena opravdanost istraživanja

Istraživanje “Uloga socijalnog radnika u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima u Kantonu Sarajevo” doprinosi naučnom polju socijalnog rada na nekoliko načina:

- Unapređuje teorijsko razumijevanje: Istraživanje pruža dublji uvid u teorijske aspekte socijalnog rada, posebno u vezi sa radom sa porodicama sa poremećenim odnosima. To omogućava bolje razumijevanje kompleksnih dinamika unutar ovih porodica i uloge socijalnog radnika u njihovom tretmanu.
- Unapređuje se postojeća literatura o ovoj temi: Ovo istraživanje doprinosi literaturi socijalnog rada tako što nudi empirijske podatke iz prakse u Kantonu Sarajevo, što može biti dragocjeno za upotpunjavanje postojećih znanja.
- Istraživanje omogućava testiranje hipoteza o efikasnosti različitih pristupa u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima i može dovesti do razvoja novih teorijskih modela i hipoteza.

Sa društvenog stanovišta, opravdanost istraživanja leži u njegovom potencijalnom uticaju na poboljšanje kvaliteta života porodica sa poremećenim odnosima u Kantonu Sarajevo:

- Unapređenje prakse socijalnog rada: Rezultati istraživanja mogu direktno doprinijeti poboljšanju prakse socijalnog rada, nudeći praktične smjernice i preporuke za efikasniji rad sa porodicama.
- Podizanje svijesti i razumijevanja: Istraživanje može pomoći u podizanju svijesti o izazovima sa kojima se suočavaju porodice sa poremećenim odnosima i važnosti uloge socijalnog radnika u njihovom tretmanu.
- Informisanje politika i programa: Nalazi istraživanja mogu biti korišteni za informisanje i oblikovanje politika i programa u oblasti socijalne zaštite, što bi moglo doprinijeti boljem adresiranju potreba ovih porodica.
- Podrška socijalnim radnicima: Istraživanje može pružiti važne informacije koje bi mogle pomoći socijalnim radnicima da bolje razumiju i odgovore na izazove sa kojima se susreću u svom radu.

Ovo istraživanje, stoga, ima potencijal ne samo da obogati akademsku zajednicu sa novim znanjima, već i da donese konkretne koristi društvenoj zajednici, posebno u području socijalne zaštite i podrške porodicama sa poremećenim odnosima.

II TEORIJSKI OKVIR RADA

2.1. Porodica i porodični odnosi

2.1.1. Savremene teorije o porodici

Savremene teorije o porodici pojašnjavaju odnosno analiziraju različite teorijske pristupe razumijevanja porodice u savremenoj sociologiji i psihologiji. Tu je važno fokusirati se na teorije koje istražuju kako se struktura i funkcija porodice promijenila tokom vremena. Neke od teorija koje istražuju porodicu u savremenom kontekstu, pojašnjene su u nastavku.

Strukturalno-funkcionalni pristup pojašnjava kako porodica služi kao ključna institucija u društvu, koja vrši osnovne funkcije kao što su socijalizacija djece i regulacija seksualnog ponašanja. U osnovi, strukturalno-funkcionalni pristup predstavlja temeljni okvir za razumijevanje porodice kao ključne društvene institucije. Osnovni principi ovog pristupa fokusiraju se na analizu funkcija koje porodica obavlja u održavanju stabilnosti i kontinuiteta društva. Parsons & Bales (1955) smatraju da porodica služi kao primarna jedinica za socijalizaciju djece, pružanje emocionalne podrške članovima, regulaciju seksualnih aktivnosti i reprodukciju. Ovaj pristup podvlači važnost porodičnih struktura i normi u usmjeravanju ponašanja članova prema ostvarivanju društvenih ciljeva.

Iako strukturalno-funkcionalni pristup pruža temeljit okvir za razumijevanje porodičnih funkcija, suočen je s kritikama zbog pretpostavke o homogenosti porodičnih struktura i ignorisanja moći, sukoba i promjena unutar porodice. Kritičari kao što su feminističke teoretičarke ističu da ovaj pristup ne uzima u obzir različitosti među porodicama niti dinamiku moći koja oblikuje porodične odnose.

Unatoč kritikama, strukturalno-funkcionalni pristup ostaje važan za sociološko proučavanje porodice. Njegova sposobnost da identifikuje ključne funkcije koje porodica obavlja u društvu pomaže u razumijevanju kako porodica doprinosi socijalnom redu i stabilnosti. Kao što Parsons

i Bales (1955) navode, porodica je neophodna za “očuvanje društvenih vrijednosti” i igra centralnu ulogu u “prenošenju kulturnog nasljeđa”.

U savremenom društvu, strukturalno-funkcionalni pristup može se primijeniti na razumijevanje novih porodičnih formacija i dinamika. Iako se strukture porodica mijenjaju, funkcije koje obavljaju ostaju ključne za društvenu koheziju. Razumijevanje kako savremene porodice adaptiraju i redefinišu svoje funkcije u kontekstu društvenih promjena, može pružiti uvid u evoluciju porodičnih struktura i njihovu ulogu u društvu.

Konfliktni teorijski pristup usmjeren je na diskusiju o tome kako porodica može odražavati i reproducirati društvene nejednakosti i sukobe. Ovaj pristup naglašava da su društveni sukobi i nejednakosti neizbježni i da se neprekidno reproduciraju unutar porodičnih struktura, čime se održava status quo. Osnovna premisa je da porodica nije samo mjesto emocionalne podrške i ljubavi, već i arena u kojoj se odvijaju borbe za moć, resurse i status, odražavajući šire društvene nejednakosti.

Konfliktna teorija također istražuje kako ekonomski pritisci utječu na porodične odnose. Ekonomski stres može povećati napetosti unutar porodice, što može dovesti do sukoba. Kao što Collins (2000) objašnjava, ekonomske nejednakosti pojačavaju se u porodicama koje pripadaju marginaliziranim zajednicama, čime se dodatno kompliciraju porodični odnosi i reprodukuju društvene nepravde.

Konfliktna teorija bavi se i pitanjima moći i autoriteta unutar porodične strukture. Autoritet unutar porodice često se distribuira na temelju roda, dobi i ekonomskog doprinosa, čime se odražavaju i učvršćuju društvene hijerarhije. Ova distribucija moći može dovesti do sukoba kada se interesi članova porodice razilaze ili kada pojedinci osporavaju postojeće raspodjele moći.

Konfliktni teorijski pristup pruža kritičku perspektivu na porodične odnose, naglašavajući kako porodica služi kao mikrokosmos širih društvenih nejednakosti i sukoba. Analizom ekonomskih, rodni i generacijskih dinamika unutar porodice, ovaj pristup razotkriva načine na koje porodica ne samo da odražava već i aktivno reprodukuje društvene nejednakosti. Iako se suočava s kritikama zbog prekomjerne fokusiranosti na sukob i nejednakost, konfliktna teorija nudi važne uvide u složenost porodičnih odnosa i njihovu ulogu u održavanju društvenog statusa quo.

Simbolički interakcionizam proučava kako se porodični odnosi i identiteti konstruišu kroz svakodnevne interakcije u formiranju društvenih odnosa i identiteta. Ovaj pristup pruža uvid u složenost porodične dinamike. Takođe, ovaj pristup naglašava kako se značenja stvaraju, dijele i modificiraju kroz socijalne interakcije, utičući na percepciju pojedinaca o sebi i drugima unutar porodičnog konteksta. Prema Goffmanu (1959) porodični članovi stalno "izvode" svoje uloge kroz interakciju, što oblikuje porodične odnose i individualne identitete.

U srcu simboličkog interakcionizma leži ideja da se identiteti formiraju i redefinišu kroz interakcije. Porodični identiteti nisu fiksirani; umjesto toga, oni su fluidni i kontinuirano se prilagođavaju u odgovoru na svakodnevne razmjene. Berger i Luckmann (1966) ističu kako se u porodici kroz svakodnevne razgovore stvaraju i održavaju značenja koja definiraju porodične uloge, obaveze i očekivanja.

Porodična komunikacija služi kao temeljni mehanizam kroz koji se prenose, razvijaju i potvrđuju porodična značenja i vrijednosti. Kroz dijalog, porodični članovi interpretiraju svoje iskustvo, dajući mu smisao i usmjeravajući ponašanje prema zajednički razumijevanim ciljevima. Ovaj proces komunikacije omogućava članovima porodice da usklade svoje percepcije i izgrade zajedničku stvarnost.

Simbolički interakcionizam također istražuje kako se moć i autoritet manifestiraju unutar porodičnih interakcija. Moć se ne vidi kao nešto što pojedinci posjeduju, već kao nešto što se konstruiše i pregovara kroz interakcije. Kroz svakodnevne razmjene, članovi porodice pokazuju i osporavaju autoritet, čime oblikuju dinamiku moći unutar porodice. Ovaj proces uključuje pregovore oko granica, pravila i uloga, što utječe na kako se pojedinci vide u kontekstu porodične strukture.

Porodične interakcije ključne su za socijalizaciju pojedinaca, gdje djeca uče kako navigirati socijalnim svijetom kroz modeliranje ponašanja i prihvatanje društvenih normi. Simbolički interakcionizam naglašava kako se kroz igru i svakodnevnu komunikaciju djeca uče ulogama koje će kasnije zauzeti u društvu. Ovaj proces učenja nije jednosmjernan; djeca također aktivno sudjeluju u oblikovanju porodičnih dinamika kroz svoje odgovore i interpretacije porodičnih interakcija.

Feministička teorija razmatra kako rod i moć utiču na porodične strukture i dinamike. Feministička teorija pruža kritički okvir za razumijevanje kako rod i moć utiču na porodične strukture i dinamike. Osnovana na ideji da rodne nejednakosti prožimaju sve aspekte društva, uključujući porodicu, feminizam istražuje kako patrijarhalni sistemi oblikuju porodične odnose i utiču na iskustva pojedinaca unutar porodičnog konteksta. Autori Millett (1970) i Chodorowove (1978) naglašavaju kako se kroz porodične strukture i prakse reproduciraju i održavaju rodne uloge i moćne dinamike.

Feministička teorija ističe kako se rodne uloge uče i reproduciraju unutar porodice od najranije dobi. Porodica služi kao primarna arena za socijalizaciju, gdje se djeci prenose očekivanja vezana uz njihov rod kroz interakcije s roditeljima, braćom, sestrama i drugim članovima porodice. Ove rodne uloge zatim oblikuju ponašanja, aspiracije i odnose pojedinaca unutar i izvan porodičnog konteksta. Chodorow (1978) objašnjava kako se kroz proces socijalizacije reprodukuje "majčinstvo" kao esencijalna ženska uloga, što dodatno učvršćuje rodnu podjelu rada unutar porodice.

Feministička analiza također se bavi pitanjem moći unutar porodičnih dinamika. Patrijarhalna struktura, prema kojoj muškarci imaju dominantnu ulogu u porodici i društvu, utječe na raspodjelu moći unutar porodičnih odnosa. Ovo se manifestira kroz ekonomske odluke, kontrolu nad seksualnošću i reproduktivnim pravima, te generalno kroz autoritet unutar porodičnog domaćinstva. Feministička teorija naglašava kako se kroz ovakve moćne dinamike održava i perpetuira rodna nejednakost.

Unatoč patrijarhalnim pritiscima, porodice također služe kao mjesta otpora i promjene. Feministička teorija istražuje kako pojedinci i grupe osporavaju tradicionalne rodne uloge i dinamike moći unutar porodice. Kroz svakodnevne akte otpora, kao što su dijeljenje kućanskih poslova ili odbijanje ograničavajućih rodno zasnovanih očekivanja, članovi porodice mogu raditi na redefiniranju porodičnih struktura na egalitarnije načine (Collins, 2000). Feministička teorija osvjetljava složene načine na koje rod i moć oblikuju porodične strukture i dinamike. Istraživanjem kako se rodne nejednakosti reproduciraju unutar porodice, kao i načina na koje pojedinci i porodice mogu raditi na promjeni tih dinamika, feminizam pruža ključne uvide u mogućnosti za stvaranje pravednijih i inkluzivnijih porodičnih odnosa (Becker i Luthar, 2019).

Ova perspektiva ne samo da kritizira postojeće strukture moći, već i inspiriše viziju porodice kao mjesta potencijalne transformacije društvenih odnosa na temelju jednakosti i međusobnog poštovanja.

Teorije sistema analiziraju porodicu kao složeni sistem sa međusobno povezanim dijelovima, gdje promjene u jednom segmentu mogu uticati na cijeli sistem. Ovaj pristup, koji se temelji na radovima kao što Minuchin (1974) i Bowen (1978), naglašava važnost razumijevanja porodičnih dinamika kroz prizmu sistema umjesto izolovanih pojedinaca ili odnosa.

Teorije sistema vide porodicu kao jedinstven entitet čiji članovi funkcionišu unutar određenih granica i uloga. Ove teorije ističu kako su porodične funkcije i odnosi međusobno povezani i kako svaka interakcija unutar porodice utiče na porodični sistem kao cjelinu. Porodični sistem se odlikuje određenim obrascima ponašanja i komunikacije koji se razvijaju kako bi se održala ravnoteža i funkcionalnost sistema.

Jedan od ključnih koncepta u teorijama sistema je homeostaza, odnosno tendencija porodičnog sistema da održava svoju stabilnost i ravnotežu uprkos vanjskim ili unutrašnjim promjenama. Porodice razvijaju određene obrasce ponašanja kako bi se nosile sa stresom i promjenama, što može uključivati adaptivne i maladaptivne strategije. Adaptacija porodičnog sistema na promjene ključna je za njegovo preživljavanje i prosperitet, a teorije sistema istražuju kako porodice prilagođavaju svoje strukture i funkcije u odgovoru na izazove.

Porodični sistem se sastoji od različitih subsistema, kao što su roditeljski, bračni i braće i sestara, svaki sa svojim ulogama, pravilima i granicama. Zdrave porodične dinamike karakterišu jasne, ali fleksibilne granice koje omogućavaju adekvatnu razmjenu informacija i podrške između subsistema, dok istovremeno održavaju distinkciju između različitih uloga i odnosa. Teorije sistema analiziraju kako se granice postavljaju i održavaju unutar porodičnog sistema i kako one utiču na funkcionalnost porodice. Komunikacija unutar porodičnog sistema ključna je za njegovu funkcionalnost. Teorije sistema naglašavaju važnost otvorene i jasne komunikacije kao mehanizma za razmjenu feedbacka između članova. Ovaj feedback omogućava porodici da se prilagođava i razvija, identificirajući i rješavajući probleme. Efektivna komunikacija podupire adaptivne promjene i pomaže u očuvanju zdravih porodičnih odnosa.

2.1.2. Porodica u savremenom društvu

Savremena porodica susreće se sa brojnim izazovima i promjenama koje su oblikovane globalizacijom, tehnološkim napretkom, i društvenim promjenama. Uloga socijalnog radnika postaje ključna u navigaciji kroz ove izazove, pružajući podršku i resurse porodicama s poremećenim odnosima. Razumijevanje dinamike savremene porodice i efikasne strategije za intervenciju predstavljaju temelj za uspješan rad u ovom području (Smith, 2018).

Savremena porodica odmiče se od tradicionalnih definicija i struktura, uključujući širok spektar oblika kao što su jednoroditeljske porodice, mješovite porodice, istospolne porodice, i dugačiji aranžmani zajedničkog života (Johnson i Rhodes, 2020). Ove promjene odražavaju šire društvene promjene u shvaćanju braka, roditeljstva, i porodičnih odnosa.

Savremene porodice suočavaju se s nizom izazova, uključujući ekonomske pritiske, balansiranje karijere i porodičnog života, te utjecaj tehnologije na međuljudske odnose. Ekonomska nestabilnost i promjene u radnom okruženju često dovode do stresa i pritiska unutar porodičnih odnosa (Becker i Luthar, 2019). Također, tehnološki napredak, iako donosi mnoge prednosti, može također utjecati na kvalitetu porodičnih interakcija.

Socijalni radnici igraju ključnu ulogu u pružanju podrške porodicama, koristeći raznovrsne pristupe kao što su savjetovanje, medijacija, i edukacijski programi. Oni pomažu porodicama u razvoju komunikacijskih vještina, rješavanju konflikata, i upravljanju stresom, prilagođavajući svoje metode specifičnim potrebama porodice (Green i York, 2021). Primjeri iz prakse pokazuju kako socijalni radnici efikasno primjenjuju teoriju u praksi, kao što je slučaj porodične terapije koja je pomogla jednoj mješovitoj porodici da poboljša međusobne odnose i komunikaciju. Kroz niz terapijskih sesija, porodica je naučila bolje razumjeti i poštovati različitosti unutar svoje dinamike (Casey, 2022). Savremena porodica suočava se s brojnim izazovima, no uloga socijalnog radnika u pružanju podrške je neupitna. Kroz prilagođene intervencije i blisku suradnju s porodicama, socijalni radnici mogu značajno doprinijeti jačanju porodičnih veza i prevazilaženju izazova. Buduća istraživanja trebala bi se fokusirati na razvoj novih strategija i tehnika koje odgovaraju promjenjivom društvenom pejzažu (Miller i Brown, 2023).

2.1.3. Značaj porodice u socijalizaciji i psihičkom razvoju pojedinca

Porodica predstavlja primarnu i najvažniju instituciju za socijalizaciju i psihički razvoj pojedinca. Ona igra ključnu ulogu u formiranju osnovnih psiholoških karakteristika, stavova, vrijednosti i ponašanja koji ostaju trajni tokom čitavog života. Uloga porodice u ovim procesima može se razmotriti kroz nekoliko ključnih aspekata:

Prva škola socijalnih vještina: Porodica je prvo mjesto gdje dijete uči o međuljudskim odnosima, empatiji, poštovanju i komunikaciji. Kroz interakciju s članovima porodice, dijete razvija osnovne socijalne vještine koje su mu potrebne za interakciju u širem društvenom kontekstu.

Izvor emocionalne podrške: Stabilno i podržavajuće porodično okruženje pruža djeci sigurnost i povjerenje u sebe. Ova emocionalna podrška je ključna za razvoj samopoštovanja, samopouzdanja i otpornosti na psihološke stresove. Emocionalna toplina i prihvaćenost unutar porodice postavljaju temelje za zdrav emocionalni i psihički razvoj.

Formiranje identiteta: Porodica ima ključnu ulogu u formiranju ličnog i socijalnog identiteta pojedinca. Kroz procese identifikacije s roditeljima i drugim članovima porodice, djeca razvijaju osjećaj za vlastite vrijednosti, uvjerenja i ciljeve. Ovi procesi su temeljni za razvoj stabilnog osjećaja sebe i pripadnosti društvenoj zajednici.

Prepoznavanje i razvoj talenata i sposobnosti: Porodica je prva koja može prepoznati i podržati razvoj specifičnih talenata i sposobnosti djeteta. Ohrabivanje i podrška u razvoju ovih sposobnosti su ključni za osjećaj kompetentnosti i postignuća kod djeteta.

Prenošenje kulture i vrijednosti: Kroz porodične rituale, tradicije i svakodnevne interakcije, djeca uče o svojoj kulturi, jeziku, religiji i društvenim normama. Ovo prenošenje kulture je temeljno za socijalizaciju djeteta i integraciju u širu društvenu zajednicu.

Učenje o upravljanju konfliktima: Porodica je prvo mjesto gdje djeca uče kako se suočiti i upravljati konfliktima. Način na koji porodica upravlja unutrašnjim konfliktima ima dubok

utjecaj na sposobnost djeteta da se nosi s izazovima, nesuglasicama i stresom u budućim životnim situacijama.

Osnova za buduće odnose: Iskustva u porodičnom okruženju oblikuju očekivanja i ponašanja u budućim međuljudskim odnosima. Pozitivni modeli odnosa unutar porodice postavljaju temelje za zdrave međuljudske odnose u odraslom dobu.

Kroz sve ove aspekte, jasno je da porodica ima nezamjenjivu i višedimenzionalnu ulogu u socijalizaciji i psihičkom razvoju pojedinca. Kvalitet porodičnih odnosa direktno utječe na razvoj zdrave ličnosti, sposobnosti prilagođavanja i socijalne kompetentnosti kroz čitav život.

U akademskom kontekstu, nepobitno je da individualne karakteristike svake osobe u njenom svakodnevnom životu, profesionalnom angažmanu, ponašanju, načinima učešća u društvenim aktivnostima, provođenju slobodnog vremena, stavovima, interesima i ostalim aspektima, odražavaju uticaj porodičnog okruženja. Porodica se može opisati kao polufunkcionalna jedinica u kojoj se odvijaju interakcije među bračnim partnerima, roditeljima i djecom, braćom i sestrama, kao i drugim značajnim faktorima za porodični sistem, te služi kao konstantni posrednik između individue i društva. Primarni uvidi u brak, porodicu, i međuljudske odnose, individua stiče u sopstvenom porodičnom okruženju. Elementi koji imaju presudan uticaj na razvoj ličnosti deteta obuhvataju (Berger i Luckmann, 1966):

- Materijalne uslove života koji su povezani sa socio-ekonomskim statusom porodice;
- Profesionalni nivo roditelja;
- Kulturni nivo porodice;
- Strukturu porodice;
- Promjene životne sredine;
- Aspiracije roditelja.

Porodica se u literaturi definira na više načina: U širem smislu, porodica predstavlja društvenu grupu čiji se oblik istorijski mijenja i u čijem okviru se odvija proces reprodukcije društvenih subjekata. Strukturalno, porodica se definira kao zajednica odraslih osoba suprotnih polova (supružnika) i njihove biološke ili usvojene djece.

Kao osnovni oblik društvene zajednice zasnovan na braku i krvnom srodstvu njenih članova, čiji se istorijski razvoj odlikuje kontinuiranim smanjenjem broja članova, u početnim fazama obuhvatajući čitave plemenske zajednice.

Društvena grupa formirana od pojedinaca povezanih srodničkim (krvnim) ili bračnim vezama, predstavlja kategoriju koja je kulturno i historijski promjenjiva po tipu, strukturi i funkciji. Primarna funkcija porodice je reprodukcija, uključujući ne samo rađanje i osiguravanje fizičkog opstanka, već i integraciju potomstva u društvo i kulturu.

Sve definicije naglašavaju ulogu porodice kao društvene grupe koja se temelji na krvnom srodstvu i zajedničkoj ulozi u reprodukciji, te njen značaj u brizi za potomstvo. Porodica pruža osećaj pripadnosti, ljubavi, poštovanja, sigurnosti i stabilnosti, koje su ključne za razvoj socijalnih ponašanja tipičnih za čovjeka. Porodični uslovi igraju značajnu ulogu u socijalnoj diferencijaciji i školskom uspehu djeteta. Francuska literatura uvodi pojam "famille educogene" odnosno porodice koje svojoj djeci pružaju posebnu pažnju.

Učenje o partnerskim i roditeljskim ulogama, kao i o interakciji sa drugim ljudima, dijete započinje u porodici, što postavlja temelj za sve buduće odnose. Suprotno, ukoliko je porodični život ispunjen konfliktima, gdje će dijete naučiti o toleranciji, partnerstvu, roditeljstvu, prijateljstvu, ljubavi?

Roditeljska uloga je od izuzetne važnosti, kako Deklaracija o pravima djeteta Ujedinjenih nacija iz 1959. godine ističe, za "potpun i skladan razvoj djeteta neophodni su ljubav i razumjevanje". Moralni temelji poput istinitosti, blagosti, poslušnosti i navikavanja na red, zahtjevaju ravnopravno učešće oba roditelja u odgojnim zadacima. Život u potpunoj ili nepotpunoj porodici takođe ima značajan uticaj na razvoj djeteta.

Da bi roditelji uspešno obavljali svoju roditeljsku ulogu, neophodno je da su i sami dobro odgojeni, psihički, socijalno, emocionalno i moralno zrele ličnosti, upoznate sa svrhom odgoja. Istraživanja ukazuju na važnost emocionalne stabilnosti pojedinca i njegovog položaja unutar porodične dinamike. Pisanje o svojoj porodici može pomoći u boljem razumevanju i povezanosti među članovima porodice, kako navodi Covey (1998).

2.2. Kompleksnost partnerskih odnosa

Partnerski odnosi su temelj ličnog i društvenog blagostanja, ali njihova inherentna kompleksnost često dovodi do izazova koji zahtijevaju pažljivu navigaciju. Savremene promjene u društvenim normama i očekivanjima dodatno kompliciraju dinamiku ovih odnosa, ističući potrebu za dubljim razumijevanjem i strateškim pristupima za očuvanje i unapređenje partnerskih veza (Brown i Harris, 2021).

Partnerski odnosi obuhvaćaju širok spektar veza između dvoje ljudi, uključujući brakove, suživote bez formalnog vjenčanja, i druge dugotrajne emotivne veze. Suvremenost donosi i priznavanje nekonvencionalnih veza koje izlaze izvan tradicionalnih okvira, ističući različitost i fluidnost u partnerskim odnosima (Levine i Heller, 2019).

Izazovi poput komunikacijskih prepreka, financijskih tenzija, i utjecaja društvenih mreža mogu značajno utjecati na stabilnost i zadovoljstvo u partnerskim odnosima. Naučiti kako efikasno komunicirati želje, potrebe i granice ključno je za prevladavanje ovih prepreka (Gottman i Silver, 2015).

Korištenje strategija kao što su otvorena komunikacija, zajedničko rješavanje problema, i traženje stručne pomoći može značajno doprinijeti poboljšanju kvalitete partnerskih odnosa. Parovi koji se aktivno bave svojim problemima često postižu dublju emocionalnu povezanost i stabilnost (Perel, 2017).

Socijalni radnici mogu igrati ključnu ulogu u pružanju podrške parovima, nudeći obrazovne programe, savjetovanje i medijaciju. Njihova stručnost u razumijevanju dinamike odnosa i komunikacijskih strategija može biti neprocjenjiva u prevenciji i rješavanju konflikata (Hendrix i Hunt, 2019).

Kompleksnost partnerskih odnosa zahtijeva kontinuiranu pažnju i trud oba partnera, kao i pristup resursima koji mogu pomoći u njihovom očuvanju i razvoju. Razumijevanje i primjena efektivnih strategija, uz podršku socijalnih radnika, ključni su za gradnju i održavanje zdravih partnerskih odnosa.

Formiranje porodice implicira zajedničku odluku pojedinaca da uspostave životno partnerstvo, učenje o međusobnim ulogama i prilagođavanje (Smith i Jones, 2015). Problematika ovog procesa ogleda se u unosu različitih porodičnih iskustava i vrijednosti koje partneri donose iz svojih porodica porijekla, što može rezultirati konfliktima zbog neslaganja u očekivanjima i obrazcima ponašanja (Miller, 2017). Ova dinamika se potvrđuje stvaranjem porodičnog modela u kojem dvoje ljudi, uprkos fizičkom zajedništvu, zapravo donosi diverzitet svojih porodičnih iskustava u brak (Johnson i Wilson, 2018).

Promjene uloga unutar porodice nakon stupanja u brak od vitalne su važnosti za razumijevanje međusobnih odnosa, gdje porodična pravila i vrijednosti igraju ključnu ulogu u oblikovanju interakcija među članovima (Peterson i Green, 2019). Ova dinamika je temelj za razvoj ili propadanje porodičnih odnosa, ističući značaj ljubavi, sigurnosti, i efektivne komunikacije kao osnova za formiranje jake porodice (Kim i Park, 2020). Svaki član porodice suočava se sa različitim zadacima i obavezama koje se mijenjaju s razvojem porodice, direktno utičući na koheziju i snagu zajednice (Brown, 2021). Harmonija u bračnim odnosima zahtijeva kontinuirani rad i prilagođavanje, gdje razlike u temperamentima i načinu komunikacije mogu dovesti do izazova (Davis, 2022).

Zagorac (2012) navodi ključne korake koje partneri u početnoj fazi porodičnog života trebaju poduzeti, uključujući uvažavanje različitosti, uspostavljanje komunikacijskih modela, i definisanje porodičnih granica. Kvalitetni porodični odnosi temelje se na toleranciji, razumijevanju, i empatiji, čime se promoviše zdrav zajednički život (Lee & Chung, 2013).

U modernom društvu, male porodice postaju norma, gdje interakcija između partnera igra ključnu ulogu u definisanju porodičnih odnosa i funkcija (Nguyen, 2014). Empatija i međusobno uvažavanje su osnov za razvoj pozitivnih odnosa, dok njihova odsutnost može rezultirati konfliktima i disfunkcijom (Zhang i Min, 2016).

Porodični sukobi često proizlaze iz neravnoteže u raspodjeli odgovornosti, što može dovesti do nezadovoljstva i napetosti unutar porodice (Khan, 2015). Efektivna komunikacija i razumijevanje uloga su ključni za prevazilaženje ovih izazova i očuvanje zdravih partnerskih odnosa (Garcia i Mann, 2020).

Stavovi koji perpetuiraju disfunkcionalne porodične odnose, kao što su predrasude o ulozi djece u očuvanju braka, potreba za poslušnošću i očekivanjima roditeljstva, doprinose dodatnim izazovima unutar porodične dinamike (Roberts i Davidson, 2018). Promjena ovih stavova i razvoj pozitivne discipline, koja se temelji na poučavanju umjesto kažnjavanju, ključni su za razvoj zdravih porodičnih odnosa (Singh i Gupta, 2019).

2.3. Manifestacija poremećenih porodičnih odnosa

Porodični odnosi igraju ključnu ulogu u emocionalnom blagostanju i ličnom razvoju pojedinca, pri čemu disfunkcionalni porodični odnosi mogu imati štetne posljedice (Smith i Johnson, 2020). Definicija funkcionalne porodice, prema Pašalić-Kreso (2004), obuhvata sposobnost porodice da ostvaruje svoje ciljeve i prilagodi se promjenama, dok disfunkcionalne porodice karakteriše nedostatak takve sposobnosti, izlažući članove dodatnom stresu.

Disfunkcionalnost unutar porodice može se manifestovati kroz različite oblike, uključujući odsustvo emocionalne povezanosti, neadekvatnu komunikaciju, zavisnosti i nasilje, čime se negativno utiče na razvoj zdravih odnosa i emocionalne inteligencije članova porodice (Williams i Thompson, 2018). Finansijski problemi, razdvajanja i bolesti su samo neki od faktora koji mogu testirati porodičnu koheziju, često otežavajući roditeljima da pruže potrebnu emocionalnu podršku svojoj djeci (Davis, 2019).

U kontekstu razvoda, predrasude mogu dodatno komplikovati percepciju disfunkcionalnosti, iako su problemi koji vode do disfunkcije mnogo kompleksniji i obuhvatniji (Miller & Adams, 2021). Stresni događaji kao što su smrt, bolest, nezaposlenost i prirodne katastrofe predstavljaju potencijalne okidače koji, u odsustvu efektivnih mehanizama suočavanja unutar porodice, mogu izazvati ozbiljne konflikte i ugroziti porodične odnose (Brown i Green, 2022).

Otvorena i iskrena komunikacija je temelj za prevazilaženje porodičnih problema, dok njeno odsustvo dovodi do izolacije, emocionalne distanciranosti i nezdravih mehanizama suočavanja (Peterson, 2020). Disfunkcionalne porodice često karakteriše nedostatak empatije i emocionalne podrške, što vodi do osjećaja izolovanosti i niske samovrednosti među članovima (Kim i Lee, 2021).

Zloupotreba supstanci i druge ovisnosti samo pogoršavaju postojeće probleme unutar porodice, stvarajući dodatne emocionalne i financijske terete (Johnson, 2019). Niski prihodi i povećan stres povezani sa materijalnom oskudicom također doprinose porodičnim tenzijama, utičući na fizičko i psihičko zdravlje roditelja (Smith, 2020).

Manipulacija djetetom u kontekstu razvoda ili razdvajanja predstavlja još jedan aspekt disfunkcionalnosti, koji može imati štetne posljedice po emocionalno stanje djeteta (Wang & Goldberg, 2021). Prekidanje ciklusa disfunkcionalnosti zahtijeva svijest o problemima, prihvatanje potrebe za promjenom i traženje profesionalne pomoći u cilju izgradnje zdravih porodičnih dinamika (Clark i Turner, 2022).

Uspostavljanje efikasne komunikacije, definisanje i poštovanje porodičnih uloga i granica ključni su za rješavanje porodičnih konflikata i izgradnju zdravih odnosa (Morris i Brown, 2023). Konstantan rad na porodičnim odnosima, uz otvorenu komunikaciju i kompromise, omogućava rješavanje problema i izgradnju čvrstih osnova za budući lični i zajednički rast (Peterson i Davis, 2024).

2.4. Metode, tehnike i izazovi socijalnog rada sa porodicama sa poremećenim odnosima

2.4.1. Značaj socijalnog rada u porodičnim odnosima

U akademskom diskursu, socijalni rad s porodicama zauzima centralno mjesto u osiguravanju kohezije i funkcionalnosti društvenih struktura. U ovom kontekstu, porodica se smatra primarnim agensom za prenos tradicija koje su ključne za oblikovanje budućnosti društva i njegovih nasljednih generacija. Promjene u porodičnim strukturama i dinamikama mogu imati duboke implikacije na socijalno tkivo zajednice, budući da se porodica nalazi u srcu odgojnih i socijalizacijskih procesa. Kada porodica, iz različitih razloga, ne uspije ispuniti svoju odgojnu ulogu, društvo intervenira kao regulatorni mehanizam kroz stručne prakse socijalnog rada. Socijalni rad s porodicama definira se kroz planiranje, implementaciju, kreiranje i širenje mreža socijalne podrške, pružanje savjetodavnih usluga i edukaciju roditelja, sa primarnim ciljem poboljšanja dobrobiti pojedinaca i zadovoljavanja temeljnih ljudskih potreba, s posebnim fokusom na ranjive skupine, ugrožene pojedince i osobe u stanju siromaštva.

Zakonodavstvo, kao što su Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice s djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine i slični zakoni na kantonalnom nivou u Sarajevu, definira strukture i uloge porodice te oblike zaštite za koje su nadležne socijalne službe i stručnjaci u socijalnom radu. Ove zakonske odredbe ističu pravo pojedinaca, obitelji i društvenih grupa na socijalne usluge neovisno o njihovim materijalnim mogućnostima, s ciljem zaštite njihovih prava i interesa te ublažavanja socijalnih problema.

Centri za socijalni rad, prema zakonima, obavljaju širok spektar zadataka uključujući identifikaciju, praćenje i analizu socijalnih problema, koordinaciju rada socijalnih službi, primjenu mjera socijalne zaštite, i provođenje preventivnih aktivnosti u području socijalne zaštite. Ovi centri također igraju ključnu ulogu u pružanju usluga socijalnog rada, savjetovanju, suradnji s građanima, mjesnim zajednicama, državnim tijelima i drugim relevantnim organizacijama, čime doprinose unapređenju kvalitete socijalnog rada i socijalne zaštite.

Stoga, značaj socijalnog rada transcendirira granice porodičnih odnosa i obuhvaća širok spektar aktivnosti koje direktno ili indirektno utječu ne samo na pojedinačne porodice i njihove članove već i na društvo u cjelini. Takav pristup podupire tezu o integralnoj ulozi socijalnog rada u promicanju socijalne pravde, osnaživanju pojedinaca i obitelji, te u očuvanju i unapređenju socijalne kohezije.

2.4.1.1. Ciljevi i zadaci socijalnog rada u porodičnm kontekstu

Ciljevi i zadaci socijalnog rada s porodicama prevazilaze granice tradicionalnih intervencija usmjerenih isključivo na porodične odnose. Uzimajući u obzir da je porodica primarna jedinica za razvoj pojedinca, te u krajnjoj liniji društva i njegove zajednice, primarni zadatak socijalnog rada je podupiranje i očuvanje zdravog porodičnog okruženja. Razvoj porodice odvija se u korelaciji s društvenim promjenama, koje imaju direktan uticaj na porodičnu strukturu i funkcionalnost. U svjetlu ovih promjena, porodica služi kao poligon za razvoj ideja, socijalnih stavova, i etičkih normi neophodnih za napredak kako pojedinaca unutar porodice tako i šireg društva.

Suočavanje s izazovima savremenog društva stavilo je porodicu u centar brojnih promjena, od formiranja do održivosti. U tom kontekstu, socijalni rad nudi sistemski pristup pružanju pomoći i podrške porodicama.

Osim materijalnih i finansijskih beneficija, socijalni rad obuhvata i pružanje usluga koje se ne ograničavaju samo na materijalnu podršku, uključujući socijalne, psihološke, pedagoške, i pravne intervencije.

James Blewett, Janet Lewis i Jane Tunstill (2007) identificiraju ključne elemente socijalnog rada, uključujući sposobnost rješavanja problema, razumijevanje ljudskog razvoja, ekološki pristup u kontekstu šireg društva, zagovaranje za marginalizirane pojedince, te integraciju različitih profesionalnih okvira u praksi. Socijalni radnici se bave složenim zadaćama, uključujući upravljanje rizikom, donošenje informiranih procjena, te izgradnju profesionalnih odnosa koji se prilagođavaju novim modelima usluga.

Osnovni principi socijalnog rada (Milosavljević, 2009) obuhvataju poštovanje lične slobode, vjeru u mogućnost poboljšanja ljudske prirode, razumijevanje različitosti, razvijanje kreativnih potencijala, te zalaganje za socijalnu pravdu i profesionalno dostojanstvo. Prema Vidanoviću (2006), zadaci centra za socijalni rad uključuju identifikaciju i praćenje socijalnih potreba, organizaciju i provedbu socijalne zaštite, razvoj preventivnih aktivnosti, pružanje stručne pomoći korisnicima, koordinaciju humanitarnog rada, te vođenje relevantnih evidencija.

Specifične oblasti rada centara za socijalni rad uključuju posredovanje, usvojenje, starateljstvo, izdržavanje, i hraniteljstvo, sa ciljem pružanja odgovarajuće porodične zaštite i podrške. Procesi poput posredovanja pri razvodu, uspostavljanja hraniteljstva, i pružanja pravne pomoći osmišljeni su da odgovore na specifične potrebe i izazove s kojima se porodice suočavaju, čime se socijalni rad potvrđuje kao ključni faktor u promociji dobrobiti pojedinaca, porodica, i društvene zajednice u cjelini.

2.4.1.2. Uloga socijalnog radnika u porodičnom kontekstu

U savremenom društvu, dinamične promjene unutar porodične strukture i povećanje složenosti socijalnih izazova znatno su proširile ulogu socijalnih radnika unutar porodičnog konteksta. Ova uloga nije ograničena samo na intervenciju u kriznim situacijama, već obuhvata širok spektar preventivnih i podržavajućih aktivnosti usmjerenih na promicanje dobrobiti porodice. Socijalni radnici koriste holistički pristup, prilagođavajući svoje strategije specifičnim potrebama i okolnostima svake porodice, s ciljem osnaživanja porodičnih veza i poboljšanja porodične dinamike (National Association of Social Workers, 2021).

Jedna od ključnih uloga socijalnog radnika jest pružanje podrške porodicama koje se suočavaju s različitim izazovima, uključujući financijske poteškoće, zdravstvene probleme, konflikte, zlostavljanje ili zanemarivanje. Socijalni radnici pružaju direktnu podršku kroz savjetovanje, medijaciju i terapijske sesije, te indirektnu podršku povezivanjem porodica s potrebnim resursima i uslugama unutar zajednice (American Psychological Association, 2019).

Edukacija porodica o različitim aspektima porodičnog života, uključujući roditeljstvo, međuljudske odnose i zdravstvenu skrb, vitalan je dio socijalnog rada. Programi edukacije i radionice dizajnirani su kako bi se osnažile porodične veze, promicalo zdravo roditeljstvo i spriječilo nasilje u porodici. Kroz preventivne programe, socijalni radnici teže minimizirati rizik od porodičnih disfunkcija (Child Welfare Information Gateway, 2020). Socijalni radnici djeluju kao zagovornici porodica i pojedinaca u borbi za njihova prava i dobrobit. Ovo uključuje zastupanje interesa djece u porodičnom pravnom sustavu, podršku žrtvama porodičnog nasilja, te rad na osiguranju socijalne pravde i jednakog pristupa resursima. Kroz zagovaranje, socijalni radnici nastoje utjecati na politike i prakse koje se odnose na porodične usluge i podršku (Social Work Policy Institute, 2018).

Socijalni radnici djeluju kao most između porodica i širih resursa zajednice. Identificirajući i mobilizirajući dostupne resurse, socijalni radnici olakšavaju pristup zdravstvenoj skrbi, obrazovanju, socijalnoj podršci i financijskoj pomoći. Ova uloga je ključna u osnaživanju porodica da prevladaju izazove i izgrade stabilnije i zadovoljavajuće porodično okruženje (Council on Social Work Education, 2015).

U situacijama kada porodice dožive akutne krize, kao što su prirodne katastrofe, smrti, ozbiljne bolesti ili incidenti nasilja, socijalni radnici pružaju hitnu intervenciju. Ova intervencija može uključivati psihološku prvu pomoć, organiziranje smještaja i hrane, te dugoročne planove za oporavak i rehabilitaciju porodice (International Federation of Social Workers, 2019).

Uloga socijalnog radnika u porodičnom kontekstu multidimenzionalna je i od vitalnog značaja za očuvanje i unapređenje porodične dobrobiti. Kroz saradnju, edukaciju, zagovaranje i intervenciju, socijalni radnici ne samo da adresiraju trenutne izazove s kojima se porodice suočavaju, već i promiču otpornost, adaptabilnost i pozitivan razvoj unutar porodičnog sistema.

2.4.2. Metode socijalnog rada u praksi

Metode socijalnog rada su temeljne prakse koje profesionalci koriste da bi pružili podršku i intervenciju porodicama s poremećenim odnosima. One obuhvataju širok spektar pristupa dizajniranih da adresiraju specifične potrebe i izazove unutar porodične dinamike. U ovom segmentu, fokusiraćemo se na tri ključne metode socijalnog rada u praksi: individualni pristup članovima porodice, grupne terapije, i multidisciplinarni pristup.

Svaka od ovih metoda donosi svoje jedinstvene prednosti i izazove u praksi socijalnog rada s porodicama s poremećenim odnosima. Integracijom ovih pristupa, socijalni radnici mogu pružiti efikasniju i sveobuhvatniju podršku porodicama, doprinoseći njihovoj stabilnosti i blagostanju. Evo nekoliko ključnih pristupa i metoda (Beck, 2011):

- **Sistemska pristup:** Ovaj pristup gleda na porodicu kao na sistem međusobno povezanih članova čiji su odnosi važni za razumijevanje dinamike unutar porodice. Socijalni radnici analiziraju kako interakcije među članovima porodice utiču na probleme unutar porodičnog sistema.
- **Pristup zasnovan na snazi:** Fokusira se na identifikaciju i jačanje postojećih snaga unutar porodice. Socijalni radnici pomažu članovima porodice da prepoznaju i koriste svoje resurse i sposobnosti kako bi prevazišli izazove.

- Ekološki pristup: Uključuje razumijevanje porodice unutar šireg konteksta njenog socijalnog, ekonomskog, kulturnog i fizičkog okruženja. Socijalni radnici istražuju kako ovi faktori utiču na porodične odnose.

Ukoliko se posmatraju tehnike koje socijalni radnici koriste, tu se mogu pomenuti sljedeće tehnike (Williams, 2020):

- Kognitivno-bihevioralne tehnike: Ove tehnike se koriste za promjenu negativnih obrazaca ponašanja i mišljenja unutar porodice. Uključuju rad na poboljšanju komunikacije, rješavanju konflikata i promjeni negativnih obrazaca interakcije.
- Porodična terapija: Uključuje rad s cijelom porodicom kako bi se razumjele dinamike unutar porodice i radilo na poboljšanju međusobnih odnosa i komunikacije.
- Medijacija i posredovanje: U slučajevima konflikta, socijalni radnici mogu djelovati kao neutralni medijatori kako bi pomogli članovima porodice da pronađu zajedničko rješenje za svoje probleme.
- Savjetovanje i podrška: Pružanje emocionalne podrške i savjeta članovima porodice, kao i rad na razvijanju strategija za upravljanje stresom i emocionalnim izazovima.
- Planiranje slučaja i koordinacija usluga: Razvoj sveobuhvatnih planova za porodice koji uključuju različite usluge i podršku, kao što su zdravstvene usluge, savjetovanje, obrazovne programe i druge.
- Prevencija i edukacija: Rad na edukaciji porodica o važnosti zdravih porodičnih odnosa, kao i na prevenciji potencijalnih problema unutar porodice.
- Advokacija i zastupanje: Zastupanje interesa i potreba porodica u interakciji s drugim agencijama ili institucijama, borba za prava i resurse koji su im potrebni.

Socijalni radnici u ovom kontekstu moraju biti fleksibilni i prilagodljivi, koristeći kombinaciju ovih pristupa i metoda kako bi najbolje odgovorili na jedinstvene potrebe i izazove svake porodice sa kojom rade.

2.4.2.1. Individualni pristup članovima porodice

Individualni pristup je temelj socijalnog rada koji se fokusira na rad sa pojedinačnim članovima porodice kako bi se identifikovali i adresirali lični problemi, emocije, i ponašanja koja doprinose poremećenim porodičnim odnosima (Smith, 2018). Ovaj pristup omogućava

socijalnom radniku da razvije dublje razumijevanje individualnih potreba i izazova, kreirajući personalizovane planove intervencije koji mogu uključivati savjetovanje, psihoterapiju, ili druge oblike emocionalne podrške. Smith (2018) naglašava važnost izgradnje povjerenja i terapijskog odnosa između socijalnog radnika i klijenta kao ključnog elementa za uspešnu intervenciju.

Individualni pristup se fokusira na rad sa pojedincima unutar porodice, pružajući im priliku da istraže svoje misli, emocije, i ponašanja u sigurnom i podržavajućem okruženju. Cilj je identifikovati lične probleme koji doprinose porodičnoj disfunkciji, kao što su nisko samopoštovanje, anksioznost, depresija, ili poteškoće u komunikaciji (Smith, 2018).

Kroz individualne sesije, socijalni radnici mogu pomoći klijentima da razviju samosvijest, emocionalnu regulaciju, i efikasne strategije suočavanja. Glavna prednost ovog pristupa je mogućnost da se duboko razumiju specifični izazovi sa kojima se suočava svaki član porodice, omogućavajući tailor-made intervencije. Takođe, ovaj pristup promovise lični razvoj i osnaživanje pojedinaca, čime se indirektno doprinosi poboljšanju celokupne porodične dinamike.

Glavni izazov individualnog pristupa može biti nedostatak uvida klijenta u svoje probleme ili otpor prema promenama. Osim toga, može biti teško osigurati da lični napredak pojedinca ima pozitivan uticaj na porodične odnose bez paralelnog rada s ostalim članovima porodice.

2.4.2.2. Grupne terapije kao metod socijalnog rada

Grupne terapije pružaju platformu za članove porodica da zajedno rade na rešavanju svojih problema u strukturiranom i podržavajućem okruženju (Johnson i Wilson, 2019). Kroz grupne sesije, članovi porodice uče o komunikacijskim veštinama, rješavanju konflikata, i jačanju međusobnih odnosa. Johnson i Wilson (2019) ističu kako grupne terapije mogu pomoći u razbijanju izolacije i promovisanju osjećaja zajedništva i razumijevanja među članovima porodice, čime se poboljšava porodična kohezija.

Grupne terapije okupljaju više članova porodice ili različite porodice koje se suočavaju sa sličnim izazovima, kako bi zajedno radili na poboljšanju međuljudskih odnosa i razvijanju

socijalnih veština. Ovaj pristup koristi dinamiku grupe da podstakne otvorenost, učenje kroz iskustvo, i međusobnu podršku.

Jedna od glavnih prednosti grupne terapije je pružanje osjećaja pripadnosti i razumijevanja. Članovi grupe mogu učiti jedni od drugih, dijeleći strategije za rješavanje problema i emocionalnu podršku. Osim toga, grupna terapija može poboljšati komunikacijske vještine i empatiju među članovima.

Izazovi grupne terapije uključuju mogućnost konflikata ili takmičenja među članovima, kao i rizik od površnih veza bez dubljeg terapijskog rada na individualnim problemima. Važno je pažljivo voditi grupu kako bi se osiguralo pozitivno i produktivno okruženje.

2.4.2.3. Multidisciplinarni pristup u socijalnom radu

Multidisciplinarni pristup uključuje saradnju različitih stručnjaka kao što su socijalni radnici, psiholozi, psihijatri, i obrazovni savjetnici, koji zajedno rade na izradi i implementaciji sveobuhvatnog plana podrške za porodicu (Williams, 2020). Ovakav pristup omogućava integraciju različitih perspektiva i stručnosti u kreiranju plana intervencije koji detektuje sve aspekte poremećenih porodičnih odnosa, uključujući emocionalne, bihevioralne, finansijske, i obrazovne izazove. Williams (2020) naglašava kako multidisciplinarni pristup može povećati efikasnost intervencija socijalnog rada kroz koordiniranu podršku i resurse.

Multidisciplinarni pristup uključuje saradnju stručnjaka iz različitih oblasti (Williams, 2020). Cilj je osigurati sveobuhvatnu podršku porodici, adresirajući različite aspekte njihovih potreba - od emocionalnih i bihevioralnih do socijalnih i ekonomskih. Takav tim može uključivati socijalne radnike, psihologe, terapeute, medicinske radnike, i obrazovne savetnike.

Ova metoda omogućava holistički pristup porodičnim problemima, pružajući širok spektar resursa i intervencija koje mogu biti prilagođene specifičnim potrebama porodice. Multidisciplinarni timovi takođe mogu efikasnije navigirati kroz složene slučajeve, koristeći stručnost i resurse iz različitih domena.

Koordinacija i komunikacija unutar multidisciplinarnog tima može biti izazovna, s potencijalnim preklapanjem uloga ili konfliktima u vezi sa pristupom tretmanu. Osim toga, zahteva se znatan napor u planiranju i sprovođenju interventnih strategija koje uključuju različite aspekte porodičnog života.

2.4.3. Tehnike i intervencije u socijalnom radu

Da bi se detaljno razradila tehnika intervencije u socijalnom radu, posebno se osvrćući na komunikacijske tehnike za efektivnu interakciju, tehniku za rješavanje konflikata unutar porodice, te primjenu terapijskih tehnika u socijalnom radu, važno je uključiti relevantne reference koje oslikavaju značaj i primenu ovih tehnika u praksi.

Korišćenjem ovih tehnika, socijalni radnici mogu efikasno intervenirati i podržati porodice s poremećenim odnosima, pružajući im alate i resurse potrebne za prevazilaženje izazova i izgradnju zdravijih i snažnijih porodičnih veza. Implementacija ovih tehnika zahtijeva duboko razumijevanje teorije socijalnog rada, kao i praktične vještine i empatiju prema klijentima.

Komunikacijske tehnike za efektivnu interakciju - Efektivna komunikacija je temelj uspješne intervencije u socijalnom radu. Tehnike poput aktivnog slušanja, otvorenih pitanja i empatijskog odgovaranja ključne su za razumijevanje i adekvatno reagovanje na potrebe klijenata (Miller, 2021). Aktivno slušanje uključuje pažnju na verbalne i neverbalne poruke, potvrđivanje razumijevanja, i izbjegavanje preuranjenih zaključaka (Smith & Turner, 2019). Ove tehnike pomažu u izgradnji povjerenja i otvaraju put za efektivniju intervenciju.

Tehnike za rješavanje konflikata unutar porodice - Rješavanje konflikata je esencijalno za održavanje zdravih porodičnih odnosa. Tehnike poput medijacije, pregovaranja i "I" poruka (Khan i Baker, 2020) mogu pomoći porodicama da izraze svoje potrebe i pronađu zajedničko rješenje. Medijacija podstiče članove porodice da diskutuju o problemima u kontrolisanom okruženju, dok "I" poruke omogućavaju pojedincima da izraze svoje osjećaje bez optuživanja ili krivnje (Williams, 2022).

Primjena terapijskih tehnika u socijalnom radu - Terapijske tehnike kao što su kognitivno-bihevioralna terapija (CBT), narativna terapija, i sistematska porodična terapija, su efikasne u adresiranju emocionalnih i bihevioralnih problema unutar porodica (Greenwood i Benson, 2021). CBT se koristi za identifikovanje i rekonstrukciju negativnih misli i ponašanja, dok narativna terapija omogućava klijentima da redefinišu svoje životne priče u pozitivnom svjetlu. Sistematska porodična terapija se fokusira na dinamiku i interakcije unutar porodice, teži ka redefinisavanju odnosa i poboljšanju funkcionalnosti porodice (Lopez i Sanchez, 2020).

2.4.4. Izazovi u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima

Rad sa porodicama s poremećenim odnosima predstavlja složen i izazovan aspekt socijalnog rada. Profesionalci u ovom polju se susreću sa različitim preprekama koje mogu otežati proces pomoći i podrške porodicama. Suočavanje sa ovim izazovima zahteva od socijalnih radnika kontinuirano obrazovanje, razvoj vještina i samorefleksiju. Saradnja sa kolegama, supervizija i etička razmatranja su ključni elementi koji pomažu u navigaciji kroz kompleksnosti rada s porodicama s poremećenim odnosima.

Prepoznavanje i adresiranje otpora prema promjeni - Jedan od najvećih izazova u radu sa porodicama s poremećenim odnosima je otpor prema promjeni. Ovaj otpor može biti posljedica straha od nepoznatog, nedostatka motivacije za promjenu, ili duboko ukorenjenih obrazaca ponašanja koji služe kao mehanizmi odbrane (Prochaska i DiClemente, 1983). Socijalni radnici moraju biti vješti u primjeni strategija motivacionog intervjuisanja i postavljanju realnih ciljeva kako bi podstakli pojedince i porodice na preuzimanje koraka ka pozitivnoj promjeni (Miller i Rollnick, 2013).

Otpor prema promjeni može proizilaziti iz različitih psiholoških mehanizama i strahova koji su prisutni kod članova porodice. Strah od gubitka kontrole, strah od neuspjeha, i nepovoljne prethodne iskustva sa promenama mogu ojačati ovaj otpor (Prochaska i DiClemente, 1983).

Strategije za adresiranje otpora uključuju:

- Razvijanje svijesti o koristima promjene: Edukacija o pozitivnim aspektima promjene može pomoći u smanjenju straha i ambivalentnosti.

- Postavljanje malih, dostižnih ciljeva: Pomaganje porodicama da postave i ostvare male ciljeve može izgraditi povjerenje u proces promjene.
- Empatijsko razumijevanje i podrška: Priznavanje i validacija strahova i briga članova porodice mogu pomoći u smanjenju otpora

Rad s porodicama u kriznim situacijama - Krizne situacije, kao što su prirodne katastrofe, nasilje u porodici, ili iznenadna smrt, zahtijevaju brzu i efikasnu intervenciju socijalnih radnika. U ovim situacijama, socijalni radnici moraju djelovati brzo kako bi obezbjedili sigurnost i podršku porodicama, istovremeno navigirajući kroz složene emocionalne reakcije i dinamiku (James, 2008).

Efektivan rad u kriznim situacijama zahtjeva sposobnost brze procjene, komunikacije i pružanja emocionalne prve pomoći, kao i koordinaciju sa drugim službama i resursima (Roberts, 2005). Krizne situacije zahtijevaju hitne intervencije koje mogu obezbijediti sigurnost i stabilnost porodice. Izazovi u ovom kontekstu uključuju:

- Brzu procjenu situacije: Socijalni radnici moraju brzo procijeniti situaciju i identifikovati primarne potrebe i rizike.
- Upravljanje visokim emocionalnim reakcijama: Krizne situacije mogu izazvati intenzivne emocionalne odgovore. Socijalni radnici trebaju koristiti tehnike za smirivanje i pružanje emocionalne podrške.
- Koordinacija sa drugim agencijama: Često je potrebna saradnja sa hitnim službama, zdravstvenim ustanovama, i drugim agencijama kako bi se adekvatno odgovorilo na krizu.

Etika i granice u socijalnom radu s porodicama - Održavanje etičkih standarda i profesionalnih granica predstavlja temelj efektivnog socijalnog rada. U radu s porodicama s poremećenim odnosima, socijalni radnici se suočavaju sa izazovima poput očuvanja privatnosti, upravljanja dvostrukim ulogama i izbegavanja konflikta interesa (Reamer, 2013).

Važno je uspostaviti jasne granice između profesionalnog i ličnog odnosa, kako bi se izbjegli potencijalni etički problemi i zaštitila dobrobit klijenata. Osim toga, socijalni radnici moraju biti svesni i poštovati kulturološke razlike unutar porodica s kojima rade, prilagođavajući svoje metode i pristupe kako bi bili kulturno osjetljivi (Congress, 2004).

Održavanje profesionalnih etičkih standarda i granica ključno je za zaštitu dobrobiti klijenata i integriteta socijalnog rada. Izazovi uključuju:

- Razlikovanje profesionalnih i ličnih odnosa: Socijalni radnici moraju biti oprezni da ne pređu granice između profesionalnog i ličnog odnosa sa klijentima.
- Suočavanje sa etičkim dilemama: Socijalni radnici se mogu suočiti sa situacijama u kojima su etički principi u konfliktu. Koristeći etičke kodekse i superviziju može pomoći u donošenju odluka.
- Kulturna osetljivost: Razumijevanje i poštovanje kulturnih razlika i vrednosti porodica sa kojima se radi je ključno za efektivnu praksu. Socijalni radnici trebaju razvijati vještine kulturne kompetencije kako bi uspješno pristupili različitim porodičnim dinamikama.

2.5. Modeli podrške porodicama sa poremećenim odnosima

Modeli podrške porodicama s poremećenim odnosima su vitalni u pružanju neophodne pomoći i resursa kako bi se adresirale i prevazišle izazovne situacije unutar porodične dinamike. Ovi modeli obuhvataju različite pristupe i strategije, od preventivskih programa do saradnje s zajednicom i drugim institucijama.

2.5.1. Preventivski programi i rana intervencija

Preventivski programi i strategije rane intervencije su dizajnirani da identifikuju i adresiraju probleme unutar porodice pre nego što oni eskaliraju u ozbiljnije konflikte ili disfunkcije. Ovi programi se fokusiraju na jačanje porodičnih veza, unapređenje komunikacijskih vještina i pružanje alata za efektivno rješavanje problema. Rana intervencija je ključna u identifikovanju djece i porodica koje su u riziku, pružajući im pravovremenu podršku kako bi se sprečili dalji problemi u razvoju (Durlak, 1997; Cowen, 1991).

Preventivski programi i rana intervencija su ključni u sprečavanju eskalacije porodičnih problema u ozbiljnije situacije ili konflikte. Ovi programi mogu uključivati širok spektar aktivnosti, kao što su radionice za jačanje roditeljskih vještina, programi za mlade za razvoj socijalnih i emocionalnih vještina, te edukacija o zdravim oblicima komunikacije unutar porodice (Nation et al., 2003). Rana intervencija je posebno važna za porodice koje su identifikovane kao visokorizične, pružajući im resurse i podršku potrebnu za navigaciju kroz izazove. Primjeri preventivskih programa uključuju radionice za roditelje, programe jačanja

roditeljskih vještina, i obrazovanje o zdravim porodičnim interakcijama. Cilj ovih programa je da se porodicama pruže resursi i znanja neophodna za izgradnju podržavajućeg i pozitivnog domaćeg okruženja.

2.5.2. Podrška porodicama kroz obrazovne programe

Obrazovni programi za porodice nude važne informacije i uvide o različitim aspektima porodičnog života, uključujući razvoj djece, emocionalno zdravlje, i strategije suočavanja sa stresom. Kroz obrazovne radionice, seminare i kurseve, porodice mogu naučiti o značaju emocionalne inteligencije, metodama disciplinovanja bez nasilja, i tehnikama za unapređenje međusobne komunikacije (Sanders, 1999).

Obrazovni programi za porodice nude temeljnu podršku kroz pružanje znanja i vještina potrebnih za rješavanje specifičnih izazova porodičnog života. Programi kao što su kursevi za jačanje roditeljskih vještina, seminari o emocionalnom zdravlju, i radionice o upravljanju stresom i konfliktima mogu biti izuzetno korisni (Snyder & Patterson, 2005). Ovi programi su dizajnirani da poduče porodice o važnosti i metodama održavanja zdravih odnosa, kao i o tome kako da pozitivno utiču na emocionalni i psihološki razvoj svoje djece. Ovi programi ne samo da pomažu u jačanju porodičnih veza već takođe promovišu razumijevanje i empatiju među članovima porodice, stvarajući temelj za zdravije porodične dinamike.

2.5.3. Saradnja sa zajednicom i drugim institucijama

Saradnja s lokalnom zajednicom i drugim relevantnim institucijama je ključna za pružanje sveobuhvatne podrške porodicama s poremećenim odnosima. Ova saradnja može uključivati rad s školama, zdravstvenim službama, centrima za mentalno zdravlje, i drugim socijalnim servisima. Integriranim pristupom, porodice mogu imati pristup širokom spektru resursa i usluga koje odgovaraju njihovim specifičnim potrebama (Bronfenbrenner, 1979).

Povezivanje porodica s resursima zajednice pomaže u izgradnji mreže podrške koja može pružiti dodatnu pomoć u oblastima kao što su zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvena zaštita, i stanovanje. Saradnjom s drugim institucijama, socijalni radnici mogu osigurati da porodice dobiju koordiniranu i efikasnu podršku za prevazilaženje izazova s kojima se suočavaju.

Integracija usluga kroz saradnju sa zajednicom i drugim institucijama omogućava pristup širem spektru resursa i podrške za porodice. Ova saradnja može uključivati veze s školama, zdravstvenim službama, organizacijama za mentalno zdravlje, centrima za socijalni rad, i drugim relevantnim agencijama (Bronfenbrenner, 1979; Cowger, 1994). Takav koordiniran pristup omogućava pružanje sveobuhvatne podrške porodicama, adresirajući ne samo emocionalne i socijalne potrebe, već i praktične aspekte kao što su stambeni uslovi, zaposlenje, i pristup obrazovanju.

Kroz implementaciju ovih modela podrške, socijalni radnici i druge relevantne institucije mogu pružiti ključnu pomoć porodicama s poremećenim odnosima, promovišući pozitivne promene i jačanje porodične kohezije.

2.6. Tehnike intervencije u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima

Tehnike intervencije u radu sa porodicama su ključni elementi koji socijalnim radnicima i terapeutima omogućavaju da efikasno podrže porodice u prevazilaženju izazova. Ove tehnike variraju od direktne terapijske intervencije do indirektnih pristupa kao što su edukacija i advokacija. Svaka od ovih tehnika ima specifičnu ulogu i cilj u procesu podrške porodicama.

2.6.1. Kognitivno-bihevioralna terapija

Kognitivno-bihevioralna terapija (CBT) je jedna od najčešće korištenih terapijskih tehnika u radu sa porodicama, posebno efikasna u tretmanu anksioznih poremećaja, depresije, i bihevioralnih problema kod dece i adolescenata (Beck, 2011). CBT se fokusira na identifikaciju i promenu negativnih misli i uvjerenja koje doprinose disfunkcionalnom ponašanju. Kognitivno-bihevioralna terapija (CBT) zasluženno zauzima centralno mesto u spektru terapijskih tehnika namenjenih radu sa porodicama. Ova terapijska modalnost se pokazala posebno korisnom u tretmanu širokog spektra psiholoških problema, uključujući anksioznost, depresiju i bihevioralne izazove kod dece i adolescenata. Centralni aspekt CBT-a je rad na prepoznavanju, razumevanju i modifikaciji negativnih misaonih obrazaca i uvjerenja koja mogu negativno uticati na ponašanje pojedinca i porodičnu dinamiku (Hofmann, Asmundson, & Beck, 2013).

CBT se može prilagoditi i primeniti u porodičnom kontekstu kako bi se adresirale specifične potrebe pojedinih članova, kao i porodice kao cjeline. Terapija može uključivati rad na poboljšanju komunikacijskih vještina, razvoju strategija za rešavanje problema, i jačanju međusobnih odnosa. Takođe, CBT može pomoći porodicama u razvoju boljeg razumjevanja emocionalnih potreba svakog člana i učenju kako da na zdrav način izraze i upravljaju svojim emocijama (Carr, 2009).

Istraživanja su pokazala da CBT pruža značajne koristi u tretmanu anksioznih poremećaja i depresije kod djece i adolescenata, često u kombinaciji s drugim pristupima kao što su porodična terapija i medikacijsko lečenje, ako je potrebno (David, Cristea, & Hofmann, 2018). Jedan od ključnih aspekata efikasnosti CBT-a je njegova fleksibilnost i prilagodljivost različitim situacijama i potrebama, što omogućava socijalnim radnicima i terapeutima da kreiraju individualizovane planove tretmana.

Iako je CBT visoko efikasna, postoje izazovi i ograničenja koja se moraju uzeti u obzir. Na primjer, angažovanje i održavanje motivacije kod djece i adolescenata može biti izazovno, posebno u situacijama gde postoji otpor prema terapiji. Pored toga, uspeh CBT-a često zavisi od stepena uključenosti i podrške porodice u terapijskom procesu (Kendall et al., 2008).

CBT predstavlja vitalan alat u arsenalu tehnika za rad sa porodicama, nudeći strukturiran, fokusiran, i dokazano efikasan pristup za prevazilaženje niza psiholoških problema. Kroz kontinuiranu edukaciju i razvoj vještina, socijalni radnici i terapeuti mogu maksimalno iskoristiti potencijal CBT-a kako bi podržali porodice u prevazilaženju izazova i unapređenju kvaliteta porodičnog života.

2.6.2. Porodična terapija

Porodična terapija pruža platformu za razumijevanje i rješavanje porodičnih konflikata i problema kroz unapređenje komunikacije i međusobnih odnosa (Minuchin, 1974). Ovaj pristup naglašava značaj porodičnog sistema i dinamike u razvoju i održavanju problema pojedinca.

Porodična terapija predstavlja ključni pristup u tretmanu i podršci porodicama s poremećenim odnosima, nudeći okvir unutar kojeg se mogu adresirati i rješavati porodični konflikti, poboljšavati komunikacija, i jačati veze između članova.

Ovaj terapijski modalitet bazira se na ideji da su problemi pojedinca često duboko ukorijenjeni u porodičnom kontekstu i da se mogu efikasnije rješavati kroz rad sa cijelom porodicom (Minuchin, 1974).

Porodična terapija se oslanja na različite teorijske modele, uključujući strukturalnu porodičnu terapiju, sistemsku terapiju, i terapiju usmjerenu na rješenja, svaki nudeći jedinstvene tehnike i strategije za rad s porodicama (Nichols, 2013). Strukturalna porodična terapija, na primjer, fokusira se na prepoznavanje i reorganizaciju porodične strukture kako bi se omogućila funkcionalnija interakcija među članovima (Minuchin, 1974). Istraživanja su pokazala da porodična terapija može biti izuzetno efikasna u tretmanu širokog spektra psiholoških problema i izazova, uključujući poremećaje ponašanja kod djece, adolescenske probleme, i emocionalne poremećaje kod odraslih (Carr, 2009). Pored toga, porodična terapija pokazala se korisnom u tretmanu zloupotrebe supstanci i u poboljšanju općeg porodičnog blagostanja (Rowe, 2012).

Iako je porodična terapija efikasna, terapeuti se često suočavaju s izazovima kao što su otpor članova porodice prema promjeni, složenost porodičnih dinamika, i potreba za prilagođavanjem terapijskih strategija specifičnim potrebama svake porodice (Dallos & Draper, 2010). Osim toga, angažovanje svih članova porodice u terapijski proces može biti teško, posebno u slučajevima kada pojedini članovi osjećaju skepticizam ili nepovjerenje prema terapiji.

Budući pravci u porodičnoj terapiji uključuju integraciju novih tehnologija kao što su online terapije i aplikacije za podršku terapiji, koje mogu omogućiti veću dostupnost i fleksibilnost u pružanju terapijskih usluga (Blow & Sprenkle, 2001). Također, naglasak na multikulturalnim pristupima u porodičnoj terapiji postaje sve važniji, kako bi se osiguralo da terapijski modeli budu kulturno senzitivni i prilagođeni različitim porodičnim strukturama i vrednostima (McGoldrick, Giordano, & Garcia-Preto, 2005).

Porodična terapija pruža vitalni okvir za podršku i tretman porodica s poremećenim odnosima, nudeći strateške pristupe za rješavanje porodičnih konflikata i jačanje porodičnih veza. Kontinuirani razvoj i prilagođavanje ovog terapijskog modaliteta ključni su za adekvatno adresiranje različitih porodičnih potreba u dinamičnom društvenom kontekstu.

2.6.3. Medijacija

Medijacija je proces kojim se olakšava komunikacija između sukobljenih strana u cilju postizanja obostrano prihvatljivog rješenja (Moore, 2014). U kontekstu porodica, ova tehnika može pomoći u rješavanju konflikata oko roditeljstva, razvoda, i drugih porodičnih pitanja. Medijacija predstavlja ključne tehnike u radu sa porodicama s poremećenim odnosima, naročito kada je cilj rješavanje sukoba i postizanje obostrano prihvatljivih rješenja. Ove tehnike omogućavaju neutralnoj trećoj strani da facilitira dijalog između sukobljenih strana, pomažući im da razumiju jedni druge i da samostalno dođu do sporazuma. Medijacija se zasniva na principima dobrovoljnosti, neutralnosti, i povjerljivosti, gdje mediator pomaže stranama da istraže opcije rješenja i da komuniciraju na konstruktivan način (Moore, 2014).

Ova tehnika se često primjenjuje u slučajevima razvoda, porodičnih sukoba oko starateljstva, i drugih porodičnih sporova. Posredovanje uključuje slične principe, ali može biti usmjereno i na povezivanje porodica s resursima i uslugama u zajednici koje mogu podržati rješavanje njihovih problema. Studije su pokazale da medijacija može biti efikasna u smanjenju dugotrajnih sukoba, poboljšanju komunikacije među članovima porodice, i postizanju stabilnijih rješenja koja su zadovoljavajuća za sve strane (Kelly, 2004). Također, medijacija i posredovanje često dovode do bržeg i manje stresnog rješavanja sukoba u odnosu na sudski proces.

Iako je medijacija korisna u mnogim situacijama, postoje izazovi kao što su otpor strana prema kompromisu, emocionalni naboj sukoba koji može otežati objektivnu komunikaciju, i situacije visoke konfliktnosti gdje medijacija može biti manje efikasna. Važno je da mediator posjeduje duboko razumijevanje dinamike porodičnih odnosa i da bude sposoban za empatijsko slušanje i neutralno vođenje procesa (Bush & Folger, 2005).

Razvoj medijacije kao pristupa u radu sa porodicama s poremećenim odnosima uključuje integraciju novih tehnika i obuka za medijatore, kao i istraživanje efikasnosti medijacije u različitim kontekstima porodičnih sukoba. Postoji i rastući interes za online medijaciju, što može pružiti fleksibilnije opcije za porodice koje se suočavaju sa geografskim i vremenskim ograničenjima (Sourdin, 2016).

Medijacija nudi dragocjene alate u radu sa porodicama, nudeći mogućnost za konstruktivno rješavanje sukoba i postizanje trajnih rješenja. Uspjeh ovih pristupa zahtijeva visok nivo vještina, empatije, i stručnosti od strane medijatora, kao i spremnost uključenih strana da rade na rješavanju sukoba. Nastavak istraživanja i obuka u ovom polju ključni su za dalje unapređenje efikasnosti medijacije u socijalnom radu.

2.6.4. Savjetovanje

Savjetovanje pruža siguran prostor za članove porodice da izraze svoje osjećaje i brige, dok istovremeno dobijaju podršku i vodstvo od strane terapeuta (Corey, 2017). Ova tehnika je ključna za emocionalno zdravlje i dobrobit porodice. Temelj savjetovanja leži u izgradnji terapeutskeg odnosa zasnovanog na povjerenju, empatiji, i poštovanju.

Terapeuti koriste različite pristupe i tehnike, uključujući psihodinamičke, humanističke, sistematske i kognitivno-bihevioralne pristupe, kako bi podržali klijente u razumijevanju i rješavanju njihovih problema (Corey, 2017). Osim terapijskih intervencija, savjetovanje obuhvata i pružanje informacija, edukaciju, i razvoj strategija za suočavanje sa problemima.

Istraživanja pokazuju da savjetovanje ima pozitivan uticaj na mentalno zdravlje, poboljšanje međuljudskih odnosa i opštu dobrobit pojedinaca i porodica (Lambert & Ogles, 2004). Pored toga, savjetovanje može pomoći u prevazilaženju specifičnih problema kao što su anksioznost, depresija, sukobi u porodici, i problemi u ponašanju kod djece i adolescenata.

Iako je savjetovanje efikasno, postoje izazovi kao što su otpor klijenata prema promjeni, teškoće u uspostavljanju terapeutskeg odnosa, i potreba za prilagođavanjem pristupa individualnim i porodičnim razlikama. Takođe, dostupnost i pristupačnost savjetodavnih usluga mogu biti ograničeni za određene populacije, što zahtijeva kontinuirane napore za unapređenje sistema podrške.

Napredak u oblasti savjetovanja uključuje integraciju novih tehnologija, kao što su online terapija i digitalne platforme za podršku, koje pružaju nove mogućnosti za dostupnost i fleksibilnost usluga (Simpson, 2009). Pored toga, postoji sve veći naglasak na multikulturalnom savjetovanju i potrebi za prilagođavanjem pristupa različitim kulturološkim

kontekstima, kako bi se osiguralo da usluge budu kulturno osjetljive i inkluzivne (Sue & Sue, 2016).

Savjetovanje i podrška igraju vitalnu ulogu u pružanju pomoći porodicama s poremećenim odnosima, nudeći prostor za razumijevanje, rast, i ozdravljenje. Nastavak istraživanja i razvoja u ovoj oblasti ključan je za unapređenje efikasnosti savjetodavnih usluga i pružanje adekvatne podrške onima koji se suočavaju s izazovima u porodičnom životu.

2.6.5. Interventne mjere

Interventne mjere uključuju organizovanje i upravljanje različitim resursima i uslugama koje su porodici potrebne za prevazilaženje njihovih izazova (Chenot, 2009). Ovo uključuje povezivanje porodica s potrebnim socijalnim, obrazovnim, zdravstvenim i finansijskim uslugama.

Interventne mjere su ključne komponente u pružanju podrške porodicama s poremećenim odnosima, omogućavajući efikasnu organizaciju i upravljanje potrebnim resursima i uslugama. Ovi procesi su usmjereni na procjenu potreba porodice, razvoj individualizovanog plana podrške, te koordinaciju između različitih pružatelja usluga kako bi se osigurala sveobuhvatna podrška.

Uključivanje interventnih mjera počinje detaljnom procjenom potreba porodice, uključujući identifikaciju izazova s kojima se suočavaju, kao i resursa i snaga na kojima se može graditi podrška. Nakon detaljne procjene potreba porodice kreće se sa koordinacijom usluga koja uključuje povezivanje porodica s različitim uslugama kao što su zdravstvena zaštita, socijalna podrška, obrazovne usluge, i psihološka pomoć, osiguravajući da sve usluge djeluju usklađeno kako bi se postigli ciljevi plana slučaja.

Efikasno planiranje slučaja i koordinacija usluga mogu značajno doprinijeti poboljšanju blagostanja porodica, omogućavajući im pristup potrebnim uslugama i podršci. Istraživanja su pokazala da integrirani pristupi koji uključuju koordinaciju usluga mogu rezultirati boljim ishodima za porodice, uključujući poboljšanje mentalnog zdravlja, smanjenje stresa, i poboljšanje socioekonomskih uvjeta (Casey, 2001).

Jedan od ključnih izazova u ovom procesu je složenost sistema usluga i potencijalne barijere u pristupu resursima. To može uključivati nedostatak koordinacije među agencijama, ograničene resurse, i razlike u kvaliteti usluga. Takođe, važno je osigurati da planiranje slučaja bude centrirano na porodicu, poštujući njihove želje i potrebe, što zahtijeva visok nivo fleksibilnosti i prilagodljivosti od strane socijalnih radnika (Netting, Kettner, & McMurtry, 2008).

Nastavak razvoja u ovoj oblasti podrazumjeva primjenu tehnologije za poboljšanje komunikacije i koordinacije među pružateljima usluga, razvoj sistema za praćenje i evaluaciju ishoda porodice i razvoj interdisciplinarnih timova koji mogu efikasnije odgovoriti na složene potrebe porodica.

Interventne mjere su ključne kada je u pitanju pružanje efikasne podrške porodicama, omogućavajući pristup resursima koji su ključni za prevazilaženje izazova. Kontinuirani razvoj ovih procesa i integracija novih pristupa i tehnologija ključni su za unapređenje kvaliteta i efikasnosti podrške porodicama.

2.6.6. Prevencija i edukacija

Prevencija i edukacija imaju za cilj osnaživanje porodica kroz pružanje informacija i resursa koji im mogu pomoći da izbjegnu potencijalne probleme (Nation et al., 2003). Ovo uključuje programe za jačanje roditeljskih vještina, radionice o upravljanju stresom, i programe za prevenciju zloupotrebe supstanci.

Prevencija i edukacija predstavljaju temeljne strategije u socijalnom radu sa porodicama s poremećenim odnosima, usmjerene na sprečavanje problema prije njihovog nastanka i osnaživanje porodica da konstruktivno upravljaju izazovima. Ovi pristupi obuhvataju širok spektar aktivnosti, od programa jačanja roditeljskih vještina do obrazovnih inicijativa za djecu i adolescente.

Prevenција se fokusira na identifikaciju rizičnih faktora i implementaciju strategija koje smanjuju vjerovatnoću nastanka negativnih ishoda, kao što su zloupotreba supstanci, nasilje u porodici, ili problemi u ponašanju (Nation et al., 2003). Edukacija, s druge strane, pruža znanje i vještine potrebne porodicama za suočavanje sa svakodnevnim izazovima, promovišući zdrave porodične odnose i emocionalno blagostanje.

Programi prevencije i edukacije pokazali su značajnu efikasnost u unapređenju porodičnog funkcionisanja i smanjenju incidencije poremećaja ponašanja kod djece i adolescenata (Durlak et al., 2011). Primjerice, programi kao što su "Pozitivno roditeljstvo" (Positive Parenting Program - Triple P) nude strategije i tehnike roditeljima za efikasno upravljanje dječjim ponašanjem, smanjujući stres u porodici i jačajući roditeljske kompetencije.

Jedan od izazova u implementaciji ovih programa je osiguravanje njihove dostupnosti i prihvatljivosti za sve porodice, posebno one u rizičnim grupama ili sa ograničenim resursima (Barlow & Coren, 2018). Takođe, važno je osigurati da programi budu kulturološki osjetljivi i prilagođeni specifičnim potrebama i okolnostima porodica.

Razvoj tehnologije i digitalnih medija nudi nove mogućnosti za proširenje dostupnosti i efikasnosti programa prevencije i edukacije. Online platforme i aplikacije mogu omogućiti porodicama pristup resursima i podršci neovisno o njihovoj lokaciji ili vremenskim ograničenjima (Powell et al., 2020). Osim toga, sve veći naglasak se stavlja na razvoj i evaluaciju programa koji su inkluzivni i prilagođeni raznolikosti porodičnih struktura i potreba. Prevencija i edukacija igraju ključnu ulogu u podršci porodicama s poremećenim odnosima, nudeći strategije za izgradnju otpornosti i unapređenje porodičnog blagostanja. Nastavak inovacija i prilagodbi u ovim oblastima će biti ključan za ostvarivanje dugoročnih pozitivnih ishoda za porodice širom svijeta.

2.6.7. Zastupanje

Zastupanje podrazumijeva zalaganje za prava i potrebe porodica unutar sistema socijalne zaštite, obrazovanja i zdravstva (Jansson, 2018). Socijalni radnici mogu djelovati kao advokati za porodice, zastupajući njihove interese i radeci na poboljšanju politika i praksi koje utiču na njihov život.

Zastupanje je jedan od ključnih aspekata socijalnog rada usmjereni na promovisanje prava i dobrobiti porodica s poremećenim odnosima. Kroz ove procese, socijalni radnici ne samo da pomažu pojedincima i porodicama da navigiraju kroz složene sisteme podrške i usluga, već se i bore za sistematske promjene koje poboljšavaju uslove i pristup potrebnim resursima za sve porodice.

Zastupanje podrazumjeva rad na pojedinačnom i sistemskom nivou kako bi se osiguralo da porodice dobiju potrebnu podršku i resurse, kao što su stanovanje, zdravstvena zaštita, obrazovanje i socijalna zaštita. Zastupanje pored navedenog obuhvata promovisanje interesa i prava porodica unutar svih oblasti sistema, te rad na reformi politika koje utiču na dobrobit porodica (Jansson, 2018).

Efikasno zastupanje može dovesti do značajnih poboljšanja u dostupnosti i kvaliteti usluga za porodice, kao i do promjena u politikama koje direktno utiču na njihov život. Na primjer, zastupničke kampanje su uspješno dovele do povećanja sredstava za programe socijalne podrške i reforme zakona koji štite prava djece i porodica (Munro, Lushey, National, Ward, & Bywaters, 2019).

Zastupanje često uključuje rad u složenim i ponekad kontroverznim političkim i socijalnim kontekstima. Izazovi mogu uključivati otpor od strane nosilaca odluka, ograničene resurse za zastupanje, te poteškoće u mobilizaciji podrške zajednice. Osim toga, važno je balansirati između zastupanja interesa pojedinaca i porodica i rada na sistemskim promjenama koje imaju širi društveni uticaj (Reisch, 2012).

Budući pravci u zastupanju uključuju povećanje angažmana i učešća samih porodica u procesima odlučivanja koji ih se tiču, kao i korištenje digitalnih tehnologija i društvenih medija za promovisanje prava i potreba porodica. Također, postoji rastuća potreba za interdisciplinarnim pristupom advokaciji, koji uključuje saradnju između socijalnih radnika, pravnika, zdravstvenih radnika i obrazovnih stručnjaka (Rice & Sollom, 2018).

Zastupanje igra vitalnu ulogu u poboljšanju života porodica s poremećenim odnosima, te su od ključnog značaja za razvoj pravednijeg i inkluzivnijeg društva. Kontinuirani naponi u ovim oblastima osiguravaju da porodice ne samo da imaju pristup potrebnim uslugama i podršci, već i da aktivno učestvuju u kreiranju politika i sistema koji oblikuju njihove živote.

Ova tehnika intervencije je od ključne važnosti za pružanje sveobuhvatne podrške i pomoći porodicama u suočavanju sa izazovima. Kontinuirani razvoj i prilagođavanje ove tehnike, kao i stručna edukacija i saradnja unutar zajednice, esencijalni su za unapređenje prakse socijalnog rada.

2.6.8. Budući pravci razvoja

Analiza pokazuje da multidisciplinarni pristupi, preventivski programi, i specifično prilagođene terapijske tehnike imaju značajan potencijal u adresiranju i prevazilaženju izazova s kojima se porodice suočavaju. Studije slučaja potvrđuju efikasnost ovih pristupa u realnom kontekstu, ističući važnost individualizovanog i holističkog pristupa u radu s porodicama (Liddle et al., 2001; Gil, 1991; Kazdin, 2003).

Da bi se unapredila praksa socijalnog rada s porodicama s poremećenim odnosima, preporučuje se:

- Kontinuirana edukacija i profesionalni razvoj socijalnih radnika kako bi se osigurala primena najnovijih istraživanja i najboljih praksi (National Association of Social Workers, 2017).
- Jačanje saradnje između različitih institucija i službi koje su uključene u pružanje podrške porodicama, kako bi se osigurao koordiniran i sveobuhvatan pristup (Bronfenbrenner, 1979).
- Razvoj i implementacija inovativnih intervencijskih programa koji su fleksibilni i prilagođeni specifičnim potrebama porodica (Kazdin, 2000).
- Perspektive razvoja socijalnog rada s porodicama s poremećenim odnosima

Budući pravci u socijalnom radu s porodicama s poremećenim odnosima uključuju fokus na:

- Integraciju novih tehnologija u praksu socijalnog rada, kao što su digitalne platforme za edukaciju i podršku, koje mogu omogućiti lakši pristup resursima i informacijama (Powell et al., 2020).
- Razvoj i evaluacija programa baziranih na dokazima koji se fokusiraju na prevenciju i rano intervenciju, sa ciljem smanjenja incidencije porodičnih problema (Nation et al., 2003).

- Povećanje angažmana i učešća porodica u procesu planiranja i implementacije intervencija, kako bi se osiguralo da pristupi budu relevantni i efikasni za one koje su direktno pogođene (Sanders, 1999).
- Suočavanje sa izazovima u socijalnom radu s porodicama s poremećenim odnosima zahtjeva konstantno preispitivanje i prilagođavanje praksi kako bi se odgovorilo na promjenjive potrebe porodica.

Kontinuirana edukacija, istraživanje i saradnja ključni su za razvoj efikasnijih strategija i intervencija koje će podržati porodice u prevazilaženju izazova s kojima se suočavaju.

2.7. Studije slučaja i evaluacija metoda

Da bismo detaljnije istražili temu "Studije slučaja i evaluacija metoda" u kontekstu socijalnog rada, potrebno je razmotriti kako se evaluiraju i primenjuju različite metode i tehnike u radu sa porodicama, kao i izazove koji se javljaju prilikom evaluacije i praćenja napretka.

Pregled efikasnosti različitih metoda i tehnika

Efikasnost intervencijskih metoda i tehnika u socijalnom radu može varirati zavisno od specifičnih potreba porodice i konteksta u kojem se primenjuju. Istraživanja su pokazala da pristupi poput kognitivno-bihevioralne terapije (KBT), sistemske porodične terapije i terapije igrom mogu biti efikasni u adresiranju širokog spektra problema unutar porodice, uključujući emocionalne i bihevioralne poremećaje kod djece, kao i poboljšanje porodične dinamike i komunikacije (Kazdin, 2000; Minuchin, 1974). Ovi nalazi naglašavaju važnost prilagođavanja intervencija specifičnim potrebama i karakteristikama porodice.

Analiza studija slučaja iz prakse socijalnog rada

Studije slučaja u socijalnom radu pružaju dragocene uvide u kompleksne situacije sa kojima se porodice suočavaju, kao i u efikasnost specifičnih intervencija. Na primer, detaljna analiza slučaja može pokazati kako multidisciplinarni pristup, koji uključuje saradnju između socijalnih radnika, psihologa, škola i zdravstvenih službi, može dovesti do pozitivnih ishoda za porodicu koja se suočava sa višestrukim izazovima, kao što su siromaštvo, zloupotreba

supstanci i emocionalni problemi (Germain & Gitterman, 1980). Takve studije ističu važnost saradnje i integracije usluga u pružanju sveobuhvatne podrške.

Analiza studija slučaja iz prakse socijalnog rada pruža dragocene uvide u realne situacije i izazove s kojima se socijalni radnici susreću u svom radu s porodicama s poremećenim odnosima. Ove studije slučaja pomažu u razumijevanju složenosti porodičnih dinamika, efikasnosti određenih intervencijskih tehnika i strategija, te doprinose razvoju najboljih praksi. Da bismo proširili razumijevanje ovog aspekta, razmotrićemo dodatne primere studija slučaja.

Studija slučaja 1: Multidisciplinarni pristup u adresiranju zloupotrebe supstanci

U jednoj studiji slučaja, multidisciplinarni tim sastavljen od socijalnih radnika, terapeuta za zloupotrebu supstanci, i psihologa, radio je s porodicom u kojoj su oba roditelja imala probleme sa zloupotrebom alkohola (Liddle et al., 2001). Intervencija je uključivala kombinaciju individualne terapije za roditelje, porodične terapije, i radionica o roditeljstvu. Studija je pokazala značajnu redukciju upotrebe alkohola kod oba roditelja i poboljšanje porodičnih odnosa, ističući važnost integrisanog pristupa u tretmanu zloupotrebe supstanci unutar porodičnog konteksta.

Studija slučaja 2: Terapijske igre i emocionalno zanemarivanje

U drugom slučaju, socijalni radnik je primijenio terapijske igre kao sredstvo za angažovanje djece iz porodice koja je doživjela emocionalno zanemarivanje (Gil, 1991). Kroz igre, djeca su bila u mogućnosti izraziti svoje osjećaje i iskustva koja nisu mogla artikulirati verbalno. Ova intervencija omogućila je socijalnom radniku da bolje razumije emocionalne potrebe djece i razvije plan za daljnju podršku, istovremeno jačajući veze između djece i roditelja.

Studija slučaja 3: Kognitivno-bihevioralna terapija i adolescentna agresija

Treća studija slučaja bavi se adolescentom s izraženim agresivnim ponašanjem koje je negativno uticalo na porodične odnose (Kazdin, 2003). Socijalni radnik je implementirao kognitivno-bihevioralne tehnike usmjerene na razvoj vještina rješavanja problema, emocionalne regulacije, i socijalnih vještina. Kroz seriju sesija, adolescent je pokazao značajna

poboljšanja u ponašanju i smanjenje agresivnih ispada, što je doprinijelo pozitivnijim interakcijama unutar porodice.

Ove studije slučaja ilustruju kako se pristupi bazirani na dokazima mogu primjenjivati u realnim porodičnim situacijama, omogućavajući socijalnim radnicima da efikasno adresiraju i rješavaju složene porodične iz

Izazovi evaluacije i praćenja napretka porodica

Evaluacija i praćenje napretka porodica u socijalnom radu podrazumjevaju brojne izazove, uključujući subjektivnost u procjeni napretka, promjenjivost u dostupnosti i kvalitetu podataka, kao i poteškoće u dugoročnom praćenju ishoda (MacKinnon, 2008). Osim toga, socijalni radnici se suočavaju sa izazovom mjerenja "mekih" ishoda, kao što su poboljšanje porodičnih odnosa i emocionalne dobrobiti, što može biti teže kvantifikovati nego "tvrđi" ishodi poput smanjenja incidenta nasilja u porodici ili poboljšanja školskih performansi kod djece (MacKinnon, 2008). Ovi izazovi zahtjevaju razvoj i primjenu sofisticiranih alata i metoda za evaluaciju, koji mogu adekvatno reflektovati kompleksnost porodičnih dinamika.

III REZULTATI ISTRAŽIVANJA

3.1. Dinamika istraživanja

Empirijski dio rada usmjeren je na istraživanje među socijalnim radnicima zaposlenim u službama socijalne zaštite u okviru Javne ustanove “Kantonalni centar za socijalni rad”. Ovdje je važno osvrnuti se na to da je Porodičnim zakonom propisano je da je za pružanje pravne pomoći i zaštite prava i interesa djeteta i ostalih članova porodice u svim slučajevima poremećenih porodičnih odnosa, nadležan centar za socijalni rad, kao organ starateljstva.

Javna ustanova “Kantonalni centar za socijalni rad” sve svoje radnje, usluge pružanja pomoći obavlja putem mjesno nadležnih službi socijalne zaštite u kojima su zaposleni pedagozi, psiholozi, socijalni radnici, pravnici itd. koji čine cijeli tim stručnjaka koji se bave pružanjem pomoći i zaštite građana, te je iz tog razloga bio i jedan od predmeta ovog istraživanja.

Javna ustanova “Kantonalni centar za socijalni rad” je putem Službi socijalne zaštite raspoređenih po općinama, odobrila provedeno istraživanje, a sve u cilju deskripcije problema i poteškoća socijalnog radnika u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima u praksi, stavljajući težište na socijalnog radnika i ostvarenje njegovih stvarnih mogućnosti u cilju ispunjenja klijentovih potreba, te time omogućiti otkrivanje potencijalnih problematičnih situacija na relaciji socijalni radnik – klijent, te veze između stvarne zakonske nadležnosti socijalnog radnika i onoga što konkretno obavlja u praksi .

U nastavku ovog poglavlja prezentovani su podaci problema istraživanja koje je obavljeno putem ankete s kombinovanim pitanjima otvorenog i zatvorenog tipa. Istraživanje je provedeno u period od marta do septembra 2022. godine. Osnovni instrument istraživanja bio je aketni uspitnik koji je sadržavao pitanja posebno usmjerena ka razumijevanju uloge socijalnog radnika u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima. Nakon što je istraživanje okončano, rezultati su sumirani i analizirani. Prezentovani su primjenom deskriptivne statistike i pojašnjeni na način kojim se dolazi do validnih zaključaka o analiziranoj temi, a posebno su usmjereni ka testiranju postavljenih hipoteza. Rezultati istraživanja posmatrani su zbirno te je bilo kakva mogućnost pojedinačnog zaključivanja isključena. Istraživanje je provedeno anonimno, posebno za svrhu istraživanja u svrhu master rada.

3.2. Struktura uzorka

Istraživanje na temu „Uloga socijalnog radnika u radu sa porodicom sa poremećenim odnosima“ je realizovano prikupljanjem podataka anketom standardizovanog usmjerenog pismenog sadržaja koja je dostavljena socijalnim radnicima u službama socijalne zaštite na području Kantona Sarajevo koji rade na oblasti zaštite braka i porodice s djecom i to: po 7 socijalnih radnika iz svake općinske službe socijalne zaštite, što ukupno iznosi 56 socijalnih radnika.

Uzorak istraživanja je posmatran prema polu učesnika istraživanja, dužini rada u oblasti porodične zaštite kao i stavovima o dodatnoj obuci u ovom domenu. Ukoliko se posmatra struktura uzorka prema polu, učesnice su uzele samo osobe ženskog pola. Nakon toga, učesnici istraživanja su dali odgovor na pitanje koliko dugo rade u oblasti socijalne zaštite.

Tabela 1 pokazuje strukturu uzorka posmatranu prema dužini radnog staža odnosno radnog iskustva učesnika istraživanja u oblasti socijalne zaštite.

Tabela 1: Dužina radnog iskustva u oblasti zaštite porodice s djecom

Godine iskustva	Broj	Procenat
Od 1 do 5 godina	4	7.14
Od 5 do 10 godina	12	21.43
Od 10 do 15 godina	16	28.57
Od 15 do 20 godina	8	14.29
Više od 20 godina	16	28.57
Ukupno	56	100

Ovim pitanjem je tražen uvid u radno iskustvo i spol socijalnih radnika koji rade na poslovima zaštite porodice i porodice sa djecom. Rezultati ukazuju na sljedeće:

- Najveći procenat socijalnih radnika (30%) ima radno iskustvo od više od 20 godina, što ukazuje na značajan broj iskusnih radnika u ovoj oblasti.
- Također, značajan procenat (15%) ima radno iskustvo od 15 do 20 godina, dok isti procenat (30%) ima radno iskustvo od 10 do 15 godina.
- Drugi najveći procenat (22%) je kod radnika s radnim iskustvom od 5 do 10 godina.
- Manji procenat radnika (14%) ima radno iskustvo od 15 do 20 godina.
- Najmanji procenat (7%) ima radno iskustvo od 1 do 5 godina.

Svi ispitanici koji su učestvovali u istraživanju su ženskog spola, što ukazuje na neravnotežu u spolnoj zastupljenosti u ovoj oblasti. U konačnici, ukupno 60% socijalnih radnika ima radno iskustvo od preko 10 godina, što sugerira relativno visok nivo iskustva u radu s porodicama i djecom. Ova visoka zastupljenost iskusnih radnika može ukazivati na nedostatak novih generacija socijalnih radnika koji se bave ovim poslovima, što može dovesti do potencijalne podkapacitiranosti kadra u budućnosti. Neravnoteža u spolnoj zastupljenosti, s obzirom na isključivost ženskog spola među ispitanicima, također predstavlja izazov u radnoj snazi u ovoj oblasti.

U narednom koraku analizirana je oblast poslova socijalnih radnika u službama socijalne zaštite. Rezultati su dati u tabeli 2.

Tabela 2: Oblast poslova socijalnih radnika u službama socijalne zaštite

Oblast	Da (%)	Ne (%)
Trijaža	43%	57%
Socijalno-pravna zaštita	40%	60%
Zaštita porodice i porodice sa djecom	73%	26%
Starateljstvo	33%	66%
Zaštita poslovno nesposobnih, starijih i drugih lica	26%	73%
Zaštita djece i omladine ometene u psihičkom i fizičkom razvoju	13%	86%
Maloljetničko prijestupništvo	7%	93%
Zaštita osoba sa invaliditetom	20%	80%

Najveći procenat socijalnih radnika se bavi zaštitom porodice i porodice sa djecom, što ukazuje na značajnu ulogu socijalnih radnika u podršci i zaštiti ovih grupa. Postoji raznolikost u oblastima poslova socijalnih radnika, što ukazuje na potrebu za specijalizacijom i prilagođavanjem intervencija različitim potrebama korisnika usluga. Neki aspekti socijalne zaštite, poput zaštite djece i omladine ometene u psihičkom i fizičkom razvoju, imaju relativno nisku zastupljenost među socijalnim radnicima, što može ukazivati na potrebu za dodatnom pažnjom i resursima u tim oblastima. Analiza također pokazuje da postoji prostor za poboljšanje u oblastima podrške osobama sa invaliditetom i maloljetničkim prijestupništvom, budući da su ove oblasti slabo zastupljene među socijalnim radnicima.

Ukupno gledano, razumijevanje raspodjele poslova socijalnih radnika može pomoći u identifikaciji ključnih oblasti za intervenciju i pružanje podrške u oblasti socijalne zaštite.

Obzirom na istaknute procenete u tabeli značajno je istaći da su svi ispitanici dodatno naveli da su raspoređeni na više od jedne specifične oblasti. Primjera radi, jedan socijalni radnik je obično raspoređen na poslove trijaže, oblast zaštite porodice i porodice sa djecom, te socijalno pravne zaštite, dok druge kolege/ice pokrivaju ostale oblasti. Ovakvi odgovori ukazuju pored podkapacitiranosti socijalnih radnika u službama socijalne zaštite i na mogućnost profesionalnog sagorijevanja na poslu, te znatno manje mogućnosti posvećenosti klijentima, što u konačnici vodi ka manjem zadovoljstvu i klijenata i socijalnih radnika kao pružaoca usluga.

3.3. Rezultati istraživanja

U ovom dijelu rada daje se pregled rezultata istraživanja. Rezultati ukazuju na stavove učesnika istraživanja o potrebama za znanjima i iskustvima potrebnim u radu sa proodicama sa poremećenim odnosima do stavova oko konkrentog rada socijalnih radnika sa ovakvim porodicama.

Tabela 3 pokazuje kako učesnici istraživanja percipiraju potrebu za dodatnim znanjima i vještinama u radu sa porodicama sa poremećenim porodičnim odnosima.

Tabela 3: Potreba za dodatnim znanjima i vještinama

	Potreba za dodatnim znanjima i vještinama	Unapređivanje znanja i vještina dodatnim edukacijama
Da	87%	73%
Ne	13%	27%
Total	100%	100%

Kako rezultati pokazuju, čak 87% ispitanika je odgovorilo da su im potrebna dodatna znanja i vještine, dok je samo 13% socijalnih radnika odgovorilo da im nisu potrebna dodatna znanja i vještine. Ukoliko posmatramo prethodni grafikon u kojem je predočena dužina radnog iskustva u ovoj oblasti jasno je da uprkos dugogodišnjem radnom iskustvu socijalni radnici su svjesni

značaja cjeloživotnog učenja i konstantne nadogradnje stečenog znanja kada je u pitanju rad sa porodicom.

Sa druge strane, pitanje koje se odnosi na unapređenje znanja i vještina dodatnim edukacijama, koje pored informacija o obavljenim edukacijama zapravo predstavlja i jedan vid potvrde prethodnog pitanja i svjesnosti značaja unapređivanja znanja i vještina u oblasti zaštite porodice i djece, potvrđuje potrebu za dodatnim edukacijama. Pohađanje dodatnih edukacija kojima su mogli unaprijediti svoja znanja i vještine za obavljanje poslova vezanih za rad sa porodicom u riziku potvrdilo je čak 73% socijalnih radnika, što evidentno potvrđuje tezu o važnosti cjeloživotnog učenja.

Tabela 4 pokazuje koje su znanja i osobine poželjne za socijalnog radnika. Odnosno, koje su to osobine potrebne da socijalni radnik posjeduje da bi se smatrao kvalitetnim socijalnim radnikom.

Tabela 4: Znanja i osobine poželjne za socijalnog radnika

Potrebna znanja i osobine	Da (%)	Ne (%)
Odgovornost	53 %	47 %
Motivacija	13 %	87 %
Prilagodljivost	13 %	87 %
Sposobnost timskog rada	73 %	27 %
Komunikativnost	60 %	40 %
Dodatna znanja i vještine	20 %	80 %
Mogućnost usvajanja novih znanja	7 %	93 %
Pouzdanost	20 %	80 %
Kreativnost	27 %	73 %
Nešto drugo	0 %	100 %

Prema prikupljenim podacima, a od ponuđenih odgovora među najpoželjnijim su se istakli sposobnost timskog rada, komunikativnost i odgovornost, dok se na listi manje važnih, prema procentima, najviše istakla mogućnost usvajanja novih znanja, motivacija, prilagodljivost, pouzdanost i kreativnost. Ovakva statistika ukazuje da uprkos svjesnosti o važnosti konstantne nadogradnje stečenog znanja, odgovornost, komunikativnost i timski rad igraju ključnu ulogu u radu na terenu, naspram teorijskih saznanja, zbog stava o važnosti cjeloživotnog učenja.

Tabela broj 5 pokazuje osobine koje se smatraju važnim za postizanje veće radne efikasnosti socijalnih radnika u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima.

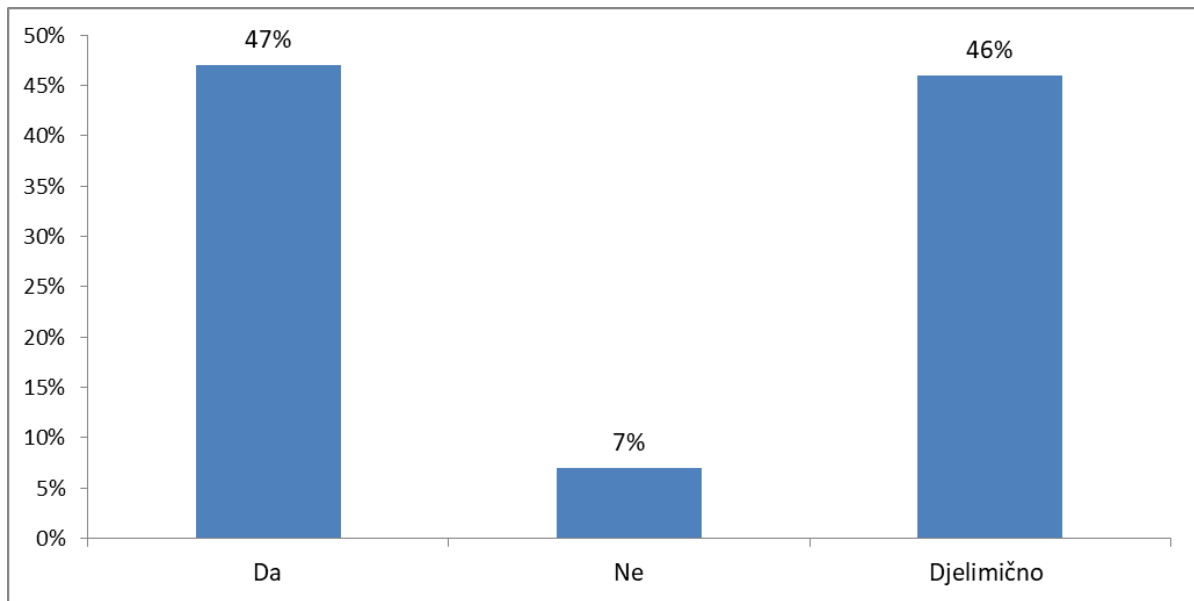
Tabela 5: Osobine koje su važne za veću efikasnost rada

Osobina	Da (%)	Ne (%)
Podizanje vlastitog samopuzdanja	33 %	66 %
Sticanje novih znanja i vještina	73 %	27 %
Informiranost od strane relevantnih sudionika	47 %	53 %
Bolja komunikacija sa svim javnim ustanovama	53 %	46 %
Ne znam	13 %	87 %
Nešto drugo	%	%

Ukoliko se posmatraju dobijeni rezultati, može se primjetiti da učesnici istraživanja potvrđuju neophodnost i važnost unapređivanja znanja i vještina kao najvažnijih osobina za doprinos boljem i kvalitetnijem radu sa čak ukupnih (73%), nakon čega slijedi bolja komunikacija sa svim javnim ustanovama, sa 53 %. Značajno je istaći da su socijalni radnici u 87% istakli da nemaju konkretan odgovor na ovo pitanje, što može upućivati na sagorijevanje na poslu i nezainteresiranost za nova znanja i vještine, što će biti potrebno ispitati u nekom drugom istraživanju.

Uzimajući u obzir važnost zakonske regulative u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima, važno je razmotriti i stavove učesnika istraživanja o potrebi da se izmjene postojeće zakonske regulative ili da se usvoje nove. Slika 1 pokazuje stavove učesnika istraživanja o ovom pitanju.

Slika 1: Potreba za donošenjem izmjena ili nove zakonske regulative

Rezultati pokazuju da su podijeljena mišljenja socijalnih radnika u vezi sa pitanjem o potrebi donošenja nove zakonske regulative koja tretira porodice sa poremećenim odnosima i porodice općenito. S tim u vezi 47% socijalnih radnika je stava da je potrebno raditi na izmjenama zakona, dok 46% smatra da iste nije potrebno mjenjati, dok samo 7% socijalnih radnika smatra da je potrebno djelomično korigovati određena zakonska rješenja.

Ovakav procenat odgovora upućuje na zaključak da zakonske regulative možemo podijeliti ne samo prema oblastima, nego i prema definisanim materijalnim davanjima i pružanju usluga koje ne spadaju u materijalna davanja. Tako jedna grupa socijalnih radnika koja obavlja poslove gdje je zakonska norma propisana u maksimalnim granicama poput socijalnih i materijalnih davanja, smatra da su propisane norme i zakonska rješenja dovoljne i ne trebaju izmjene ili dopune. S druge strane grupa socijalnih radnika koji rade na oblastima porodično-pravnih odnosa i zaštite djece u sukobu sa zakonom smatraju da postojeća pravna rješenja traže izmjene i dopunu kako bi se uskladila sa radom na terenu.

Pogledajmo sada na koji način učesnici istraživanja spoznaju porodične probleme. Ponuđeno je nekoliko opcija a rezultati su dati u tabeli 6.

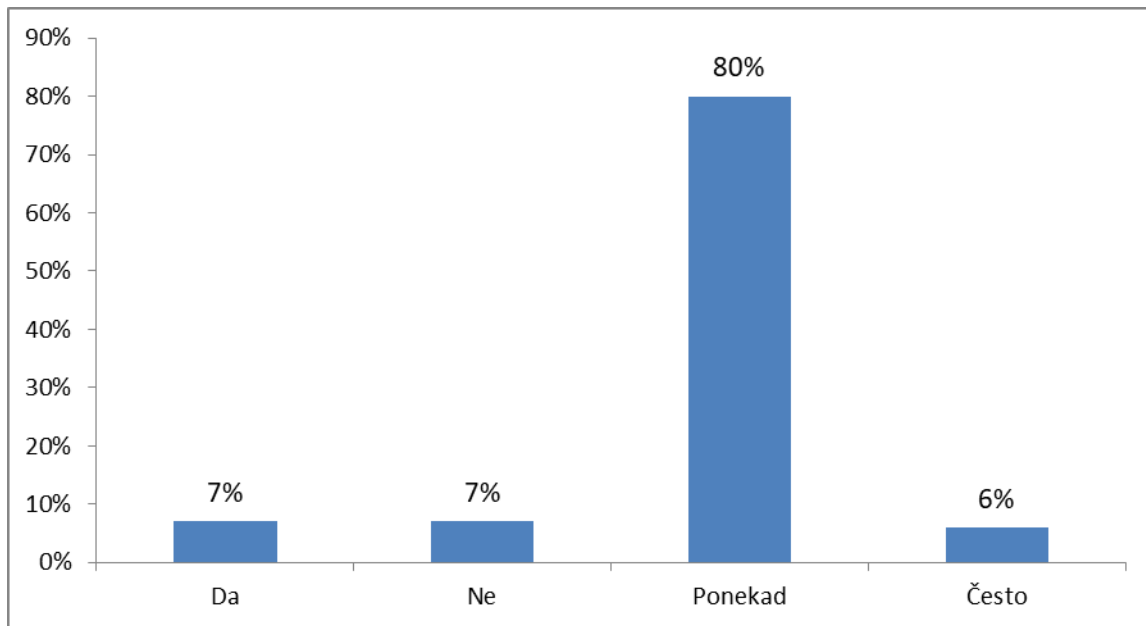
Tabela 6: Način saznanja porodičnih problema

Način saznanja problema	Da (%)	Ne (%)
Od člana porodice	93 %	7 %
Od policije	67 %	33 %
Od strane centra za socijalni rad	33 %	67 %
Od tužilaštva	27 %	73 %
Od nastavnog osoblja	53 %	47 %
Ljekara	20 %	80 %
Drugi državni službenici	27 %	73 %
NVO sektor	40 %	60 %
Prijatelji i komšije	47 %	53 %

Iz prikazane tabele 6 najčešći način saznanja o postojanju nekog problema u porodici socijalni radnici saznaju od člana porodice sa čak 93 %, dok je najmanje zastupljen način od strane ljekara, državnih službenika i tužilaštva. Jedna od najvažnijih indikatora kada je u pitanju prijava i saznanje o porodičnim problemima jeste upravo taj da je najveći broj prijava upućen od članova porodice, što na samom startu stvara prednost u rješavanju problema. Kada porodica prihvati saznanje da postoji problem, stvaraju se olakšavajuće okolnosti sa visokim procentom mogućnosti rješavanja problema u toj porodici. Kod prijava od strane institucija problemi u porodici uglavnom traju duži vremenski period, i tada je već nanosena veća šteta porodičnim odnosima, a potrebno je članove porodice navesti da shvate da problem uopće postoji, kako bi se privoljili da rade na tim problemima, što znatno smanjuje mogućnost djelovanja na iznalaženje rješenja problem. Ovakvi procenti su također i indikator na visok stepen povjerenja koji je izgrađen sa stanovništvom u lokalnim zajednicama, uzimajući u obzir postojanost tradicionalnog društva i strah od stigmatizacije.

Slika 2 pokazuje stavove učesnika istraživanja o tome da li se pojavljuju problem u početnoj fazi kada se spozna, kada se otkrije, da u nekoj porodici postoje problemi.

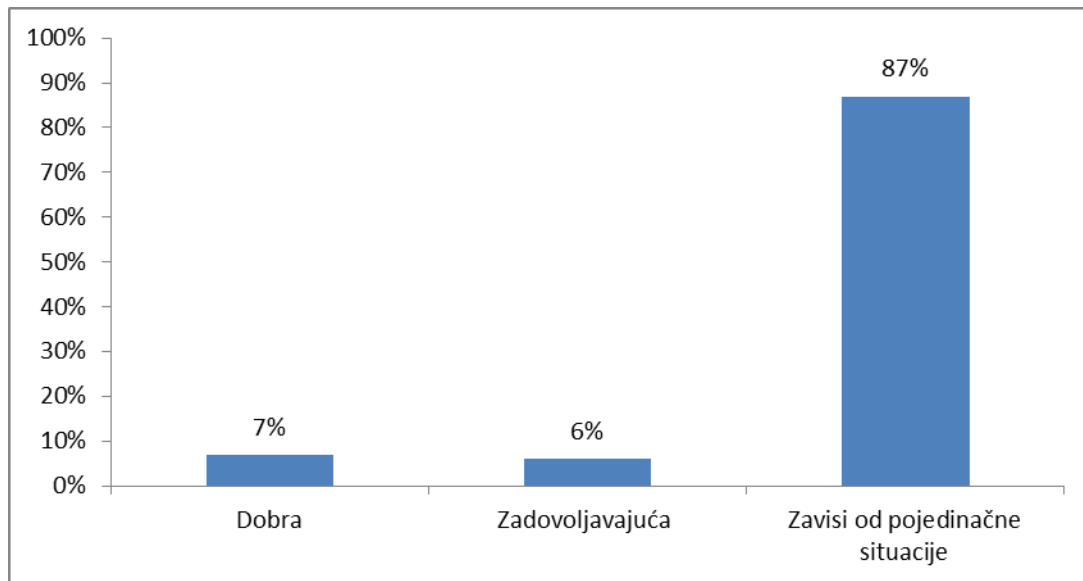
Slika 2: Problemi u početnoj realizaciji pomoći porodicama

Obzirom na visoki procenat (80%) odgovora da ponekad imaju probleme u početnoj fazi realizacije sastanaka/mjera pomoći porodici nakon saznanja o postojanju porodičnih problema, kao jedna od glavnih prepreka u ovoj fazi može biti sram i osuđivanje okoline duštva koje ukoliko sazna da se tražila pomoć za rješavanje problema u porodici može doći do odbacivanja okoline. Naše društvo je uglavnom još veoma tradicionalno te se smatra kao o porodičnom problemu ne treba govoriti ili što je još gore treba ga ignorisati u nadi da će nestati sam po sebi. Ovakve stigmatizacije društva se mogu smanjiti jedino otvorenim pristupom socijalnih radnika kroz educiranje stanovništva, kao što je to urađeno kod same prijave o postojanju problema u porodici.

U narednom koraku, naravno, uvijek je važno da postoji saradnja porodice u pravcu rješenja problema. Slika 3 pokazuje ove stavove.

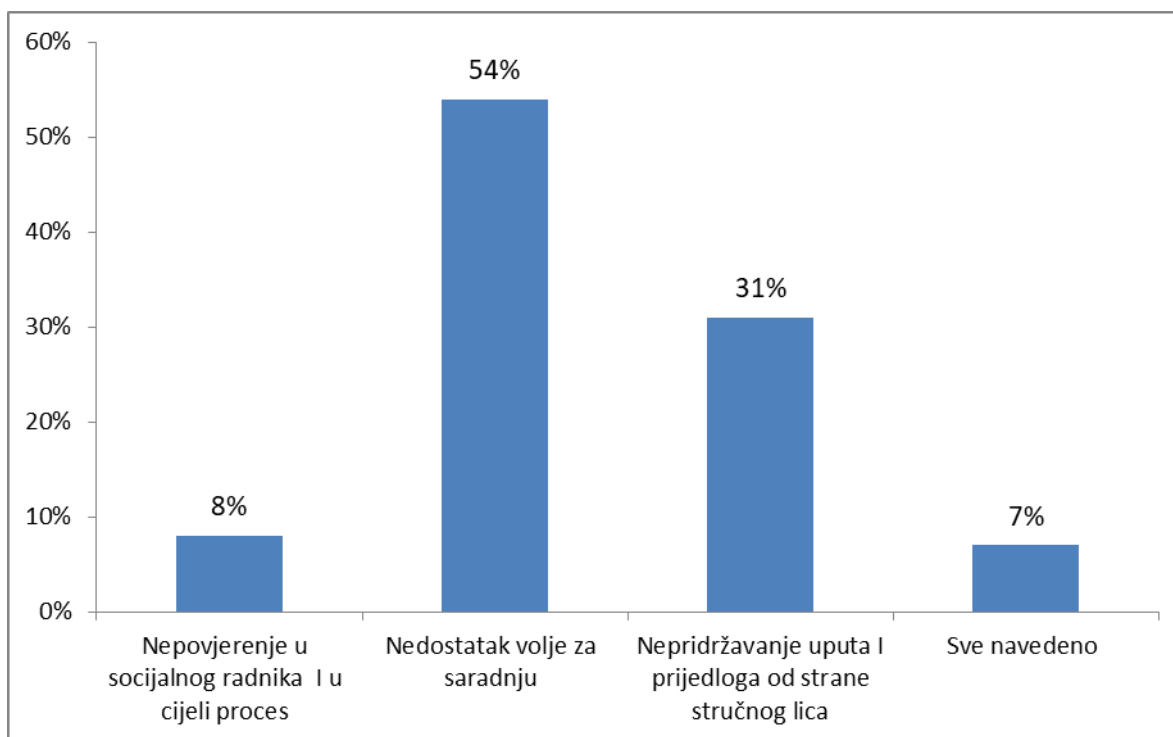
Slika 3: Saradnja porodice u procesu rješavanja problema

Većina socijalnih radnika 87% nakon što se prođe početna faza realizacije sastanka i upoznavanja sa porodicom je stava da nivo i kvaliteta saradnje ovisi od porodice do porodice, tj. da ne mogu dati generalnu ocjenu, jer je svaka pojedinačna porodica sa svim svojim problemima i pozitivnim stranama posebna na svoj način. Tek u malom procentu od 7% socijalni radnici ocjenjuju saradnju sa porodicom dobrom i zadovoljavajućom. Ovakvi rezultati također govore i o samoj stručnoj obradi porodice koja je ključna u savremenom profesionalnom radu sa klijentima, gdje se fokus usmjerava na individualnost svakog člana porodice, na osnovu čega se cijeni prema porodičnoj slici koju vrši socijalni radnik koji radi sa tom porodicom na određenom problemu ili više problema. Ovakav pristup svakako ističe i posvećenost socijalnog radnika prema svakom klijentu i otvorenoj mogućnosti stvaranja povjerenja na relaciji socijalni radnik – klijent.

U narednom koraku ispitano je odnosno učesnici istraživanja su upitani da ocijene sa kojima se problemima u radu suočavaju. Rezultati su prikazani slikom 4.

Slika 4: Problemi u procesu rada

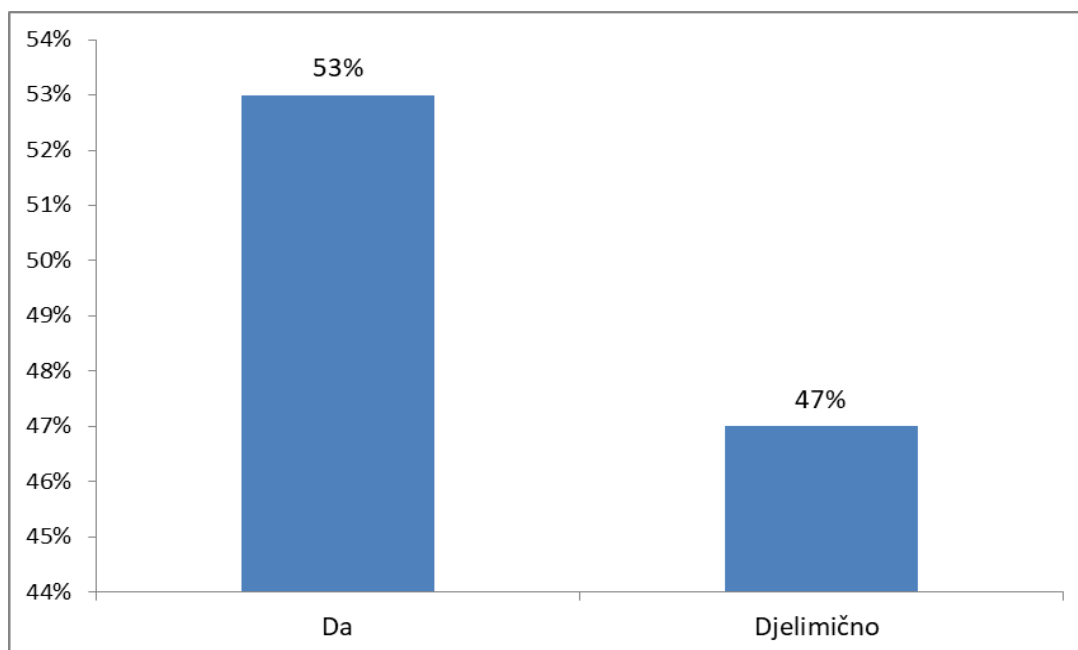

Kao najčešći problemi sa kojima se susreću socijalni radnici u toku rada sa porodicom, čak 54 % njih navode nedostatak volje za saradnju, njih 31 % su naveli ne pridržavanje uputa i prijedloga od strane stručnog lica koji rade sa porodicom, dok je mali procenat 5 % onih koji su naznačili da je nepovjerenje u socijalnog radnika i cjelokupni proces rada kao jedan od čestih problema.

Ovi odgovori naravno potvrđuju predhodno izneseni zaključak na tezu stvaranja povjerenja na relaciji socijalni radnik – klijent, dok se nedostatak volje za saradnju i ne pridržavanje uputa može objasniti kroz neadekvatne uslove u kojima socijalni radnici rade s klijentima (često je više osoba u kancelariji gdje stranka iznosi svoje probleme ili je zbog nedostatka kadra dug period između prvog i narednog termina za sastanak), što za stranku može predstavljati dodatni izvor stresa, koji za sobom povlači i gubitak volje za rješavanje problema i praćenje uputa stručnog lica.

Učesnici istraživanja su takođe iznijeli svoje mišljenje o saradnji sa javnim i privatnim institucijama po pitanju praćenja porodičnog odnosa. Rezultati su dati odnosno prikazani slikom 5.

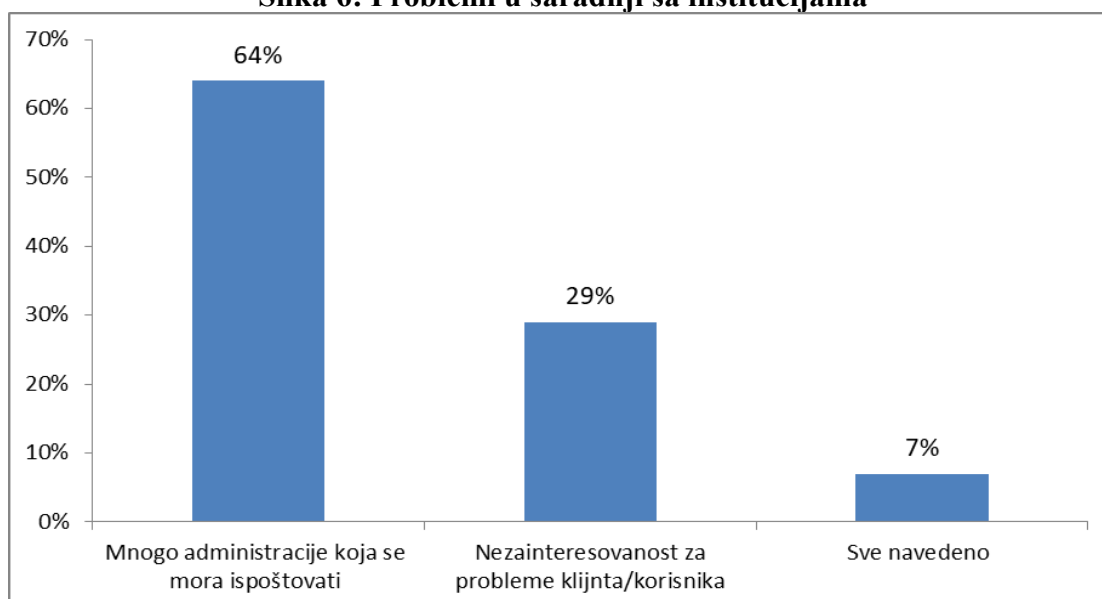
Slika 5: Saradnja sa privatnim i javnim institucijama

Saradnja sa javnim i privatnim institucijama po pitanju praćenja porodičnog stanja klijenta/korisnika je prisutna kod 53% ispitanika, dok djelimičnu saradnju ostvaruje 47% ispitanika što se uglavnom može odnositi na širok spektar traženja podataka i mogućnosti raspolaganja istim, počev od zaštite ličnih podataka, do potpune nezainteresiranosti za pružanje istih socijalnim radnicima u toku ispitivanja i praćenja stanja korisnika, na čemu je potrebno dodatno raditi u cilju unapređenja zadovoljavanja klijentovih potreba i olakšanja rada socijalnim radnicima.

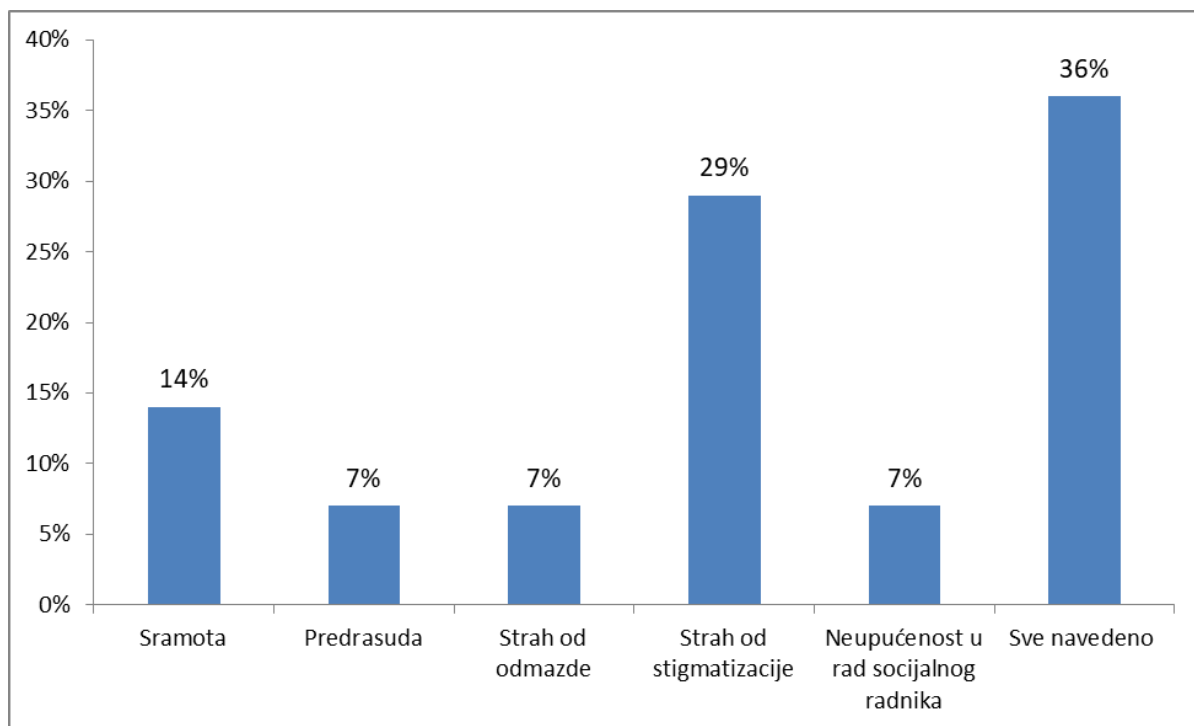
Slika 6 pokazuje koji su to najčešći problem koji su prepoznati u radu sa institucijama.

Slika 6: Problemi u saradnji sa institucijama

Kao glavne probleme u ostvarivanju saradnje sa javnim i privatnim institucijama koje mogu biti od značaja za porodicu, ispitanici su u najvećem procentu (64%) navodili mnogo administrativnih procedura koje se moraju ispoštovati i nezaiteresiranost za probleme klijenta/korisnika (29%) od strane istih, dok je relativno mali procenat (7%) onih koji nisu odgovorili na ovo pitanje ili su naveli oboje podjednako. Ovakvi odgovori idu u prilog tezi da je potrebno unaprijediti zakonska rješenja kroz sistem smanjujući administrativne postupke i olakšavajući rad socijalnim radnicima koji putem informacija imaju bolji uvid u stanje i potrebe klijenata. U narednom koraku učesnici istraživanja su upitani da identifikuju koji su, po njihovom mišljenju, ključni razlozi odbijanja saradnje porodice. Rezultati su dati slikom 7.

Slika 7: Razlozi odbijanja saradnje porodice

Kao najčešći problemi u početnoj realizaciji sastanaka i poduzimanja određenih mjera pomoći porodici je odbijanje saradnje porodice i njenih članova. Kao razlog odbijanja ispitanici su istakli su u najvećem procentu naveli sve ponuđene odgovore (od sramote, predrasuda, straha od stigmatizacije do neupućenosti u rad socijalnog radnika), što ozbiljno stavlja u prvi plan potrebu za edukacijom tradicionalnog društva i potrebe za promjenama u svijesti naših građana o tome koliko i kako je potrebno i važno tražiti stručnu pomoć. Naročito zbog činjenice da je skoro trećina (29%) ispitanika navela kao posebno značajnu prepreku i strah od stigmatizacije.

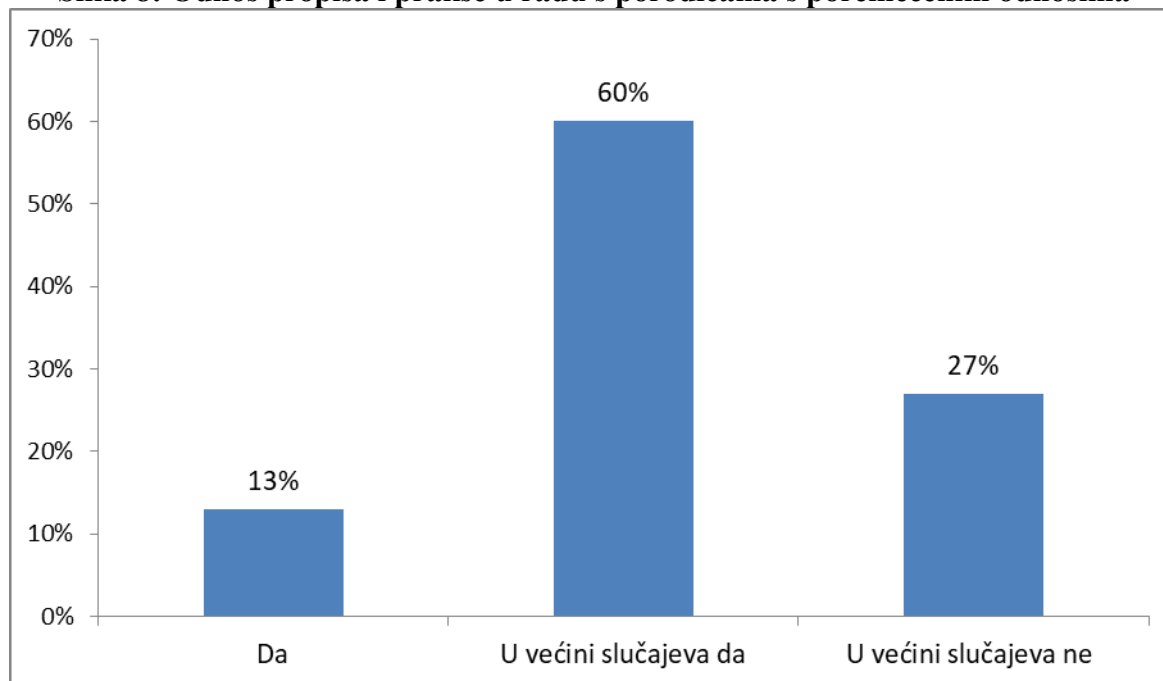

Tabela 7: Najčešći problemi porodica s poremećenim odnosima

Osobina	Da (%)	Ne (%)
Loša komunikacija partnera	67 %	33 %
Loša komunikacija u porodici između svih članova	47 %	53 %
Finansijski problemi	60 %	40 %
Ovisnost o psihoaktivnim supstancama	40 %	60 %
Ovisnost o alkoholu i kocki	33 %	67 %
Nešto drugo	%	%

Kao najčešće porodične probleme najveći postotak je preuzela loša komunikacija između partnera (67%), a zatim finansijski problemi (60%), nakon čega slijede duševna oboljenja, neadekvatno liječenje i neprihvatanje bolesti člana porodice. Dakle, prema rezultatima dobijenim od strane socijalnih radnika, većinu porodičnih problema i dalje uzrokuje prije svih loša komunikacija između partnera, pa tek onda kao odgovor na nizak životni standard finansijski problemi.

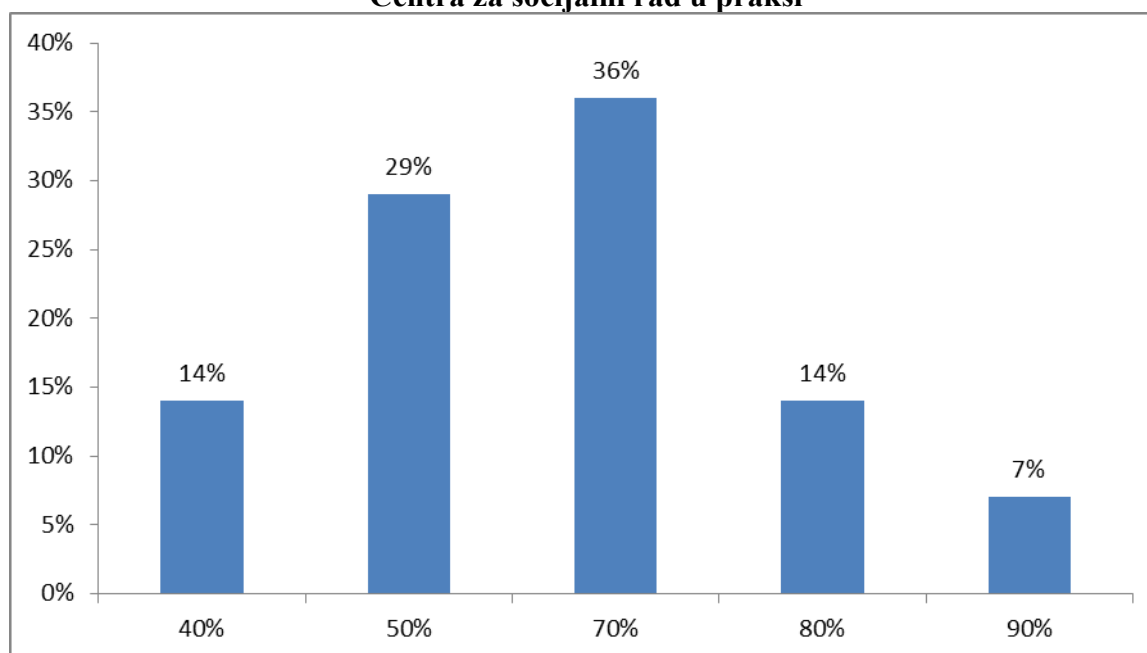
Slika 8: Odnos propisa i prakse u radu s porodicama s poremećenim odnosima

Obzirom da su svi zadaci i poslovi socijalnih radnika precizno normirani u pravilnicima o radu i opise poslova u radu sa porodicama, 60% socijalnih radnika je stava da se zadaci i poslovi propisani pravilnicima u većini slučajeva mogu realizovati u praksi, 26,67% ispitanika je stava da se u većini slučajeva ne mogu realizovati u praksi, dok je samo 13,33 % njih odgovorilo da

se propisani zadaci i poslovi u potpunosti mogu provoditi prema zadatim pravilnicima o radu i opisima poslova. Iz ovoga se može zaključiti da bi propisani zadaci i poslovi trebali imati određenu fleksibilnost kada je u pitanju rad sa porodicama, kao i činjenicu da postoji potreba za izmjenama zakonskih, podzakonskih i drugih normi.

Slika 9: Primjena Porodičnog zakona i Pravilnika u radu Centra za socijalni rad u praksi

Na traženo mišljenje o realnoj primjeni u praksi Porodičnog zakona i Pravilnika u radu Centra za socijalni rad 7% ispitanika je mišljenja da je izvodivo 90% propisanog, 14% da je izvodivo 80% propisanog, 36 % da je izvodivo 70% propisanog, njih 28 % da je izvodivo 50% propisanog, 14 % da je izvodivo 40 % propisanog, dok 7% ispitanika nije dalo odgovor na ovo pitanje.

Shodno dobijenim rezultatima vidljivo je da je potrebno prilagoditi/dopuniti propisano na takav način da se isto može u većem procetu realizovati u praksi, što bi uveliko olakšalo rad socijalnih radnika na terenu. Ovdje bi trebalo napomenuti da kada je u pitanju primjena svih propisanih zakonskih rješenja u praksi kao najveći problem nisu loša zakonska rješenja već siromašni resursi počev od broja socijalnih radnika na broj stanovnika koji isti pokriva do ostalih resursa koje bi trebali imati da propisano realizujemo.

Tabela 8: Najveće prepreke u poslu

Prepreka	Da (%)	Ne (%)
Administracija	80 %	20 %
Neadekvatne prostorije	20 %	80 %
Nepovjerenje klijenta u socijalnog radnika	0 %	100 %
Porodični zakon FBiH treba promjeniti i dopuniti	27 %	73 %
Podići svijest javnosti o opisu poslova socijalnog radnika	60 %	40 %
Nešto drugo	%	%

Socijalni radnici kao svoje najveće prepreke u obavljanju svakodnevnog posla ističu administraciju, ali i nedovoljno informisanu javnost o tome šta zapravo socijalni rad kao djelatnost predstavlja i koji je opis poslova socijalnog radnika u okviru te djelatnosti. Zanimljiv podatak je da su svi ispitanici (100% / 0%) naveli da ne postoji nepovjerenje klijenta u socijalnog radnika u praksi, što je odličan pokazatelj da postoji mogućnost razvijanja boljih usluga za korisnike usluga i same socijalne radnike.

3.4. Ispitivanje hipoteza

Rezultati empirijskog istraživanja su korišteni za ispitivanje postavljenih hipoteza koje su prethodno definisane u metodološkom dijelu rada.

Osnovna ili temeljna hipoteza je definisana na sljedeći način:

H: Postojeći pristupi i metode koje socijalni radnici koriste u Kantonu Sarajevo su djelimično efikasni u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima, ali postoji potreba za unapređenjem i prilagođavanjem ovih metoda i pristupa da bi se bolje odgovorilo na specifične potrebe i izazove ovih porodica.

Rezultati istraživanja su pokazali sljedeće:

- Potreba za dodatnim znanjima i vještinama: Podaci pokazuju da velika većina socijalnih radnika (87%) smatra da su im potrebna dodatna znanja i vještine za rad sa porodicama

sa poremećenim odnosima. Ovaj nalaz podržava dio hipoteze o potrebi za unapređenjem metoda i pristupa u radu sa ovakvim porodicama.

- Znanja i osobine poželjne za socijalnog radnika: Iako sposobnost timskog rada, komunikativnost i odgovornost izlaze kao najvažnije osobine, manje važnost pridaje se motivaciji, prilagodljivosti i mogućnosti usvajanja novih znanja. Ovo upućuje na mogući jaz između teorijske svjesnosti o potrebi za cjeloživotnim učenjem i praktične primjene istog.
- Saradnja porodice u procesu rješavanja problema: Većina socijalnih radnika (87%) ne može dati generalnu ocjenu o saradnji porodice, što može ukazivati na varijabilnost i kompleksnost slučajeva sa kojima se susreću, te na potrebu za pristupom koji je prilagođen svakoj porodici pojedinačno.
- Problemi u procesu rada: Najčešći problemi su nedostatak volje za saradnju i nepridržavanje uputa, što potvrđuje dio hipoteze o djelimičnoj efikasnosti postojećih metoda i pristupa.
- Saradnja sa privatnim i javnim institucijama: Iako postoji saradnja, postoje i ozbiljni problemi kao što su administrativne procedure i nezainteresovanost za probleme klijenta, što ukazuje na potrebu za unapređenjem sistema suradnje.
- Razlozi odbijanja saradnje porodice: Sramota, predrasude, strah od stigmatizacije i neupućenost u rad socijalnog radnika kao glavni razlozi odbijanja saradnje porodice naglašavaju važnost rada na promjeni percepcije društva i edukaciji građana o važnosti socijalnog rada.
- Najveće prepreke u poslu: Administracija i nedostatak informisanosti javnosti o socijalnom radu ističu se kao glavne prepreke, što dodatno podupire potrebu za unapređenjem praksi i metoda rada.

Analizom prikupljenih podataka možemo zaključiti da je hipoteza potvrđena. Postojeći pristupi i metode u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima su djelimično efikasni, ali postoji izražena potreba za njihovim unapređenjem i prilagođavanjem specifičnim potrebama i izazovima ovih porodica. Ključne oblasti za unapređenje uključuju dodatne edukacije i obuke za socijalne radnike, razvoj fleksibilnijih i individualiziranih pristupa, poboljšanu saradnju s institucijama, te rad na promjeni društvenih stavova i percepcija o socijalnom radu.

Prva pomoćna hipoteza glasi:

H1: Socijalni radnici u Kantonu Sarajevo smatraju da nedostatak dodatnih obuka i specijaliziranih edukacijskih programa ograničava njihovu sposobnost da efikasno rade sa porodicama sa poremećenim odnosima.

Za ispitivanje hipoteze H1, možemo se osloniti na nekoliko ključnih podataka iz istraživanja:

- Potreba za dodatnim znanjima i vještinama: Podatak da 87% socijalnih radnika osjeća potrebu za dodatnim znanjima i vještinama ukazuje na percepciju postojanja jaza između trenutno posjedovanih kompetencija i onih koje su potrebne za efikasan rad sa porodicama sa poremećenim odnosima. Ovo direktno podržava hipotezu H1.
- Unapređivanje znanja i vještina dodatnim edukacijama: Činjenica da 73% socijalnih radnika vidi vrijednost u pohađanju dodatnih edukacija za unapređenje svojih znanja i vještina dalje potvrđuje hipotezu. Ovo ukazuje na svijest socijalnih radnika o potrebi za specijaliziranim obrazovnim programima koji bi ih opremili za specifične izazove s kojima se susreću u svom radu.
- Znanja i osobine poželjne za socijalnog radnika: Iako su određene osobine kao što su timski rad i komunikativnost prepoznate kao važne, postoji izražena potreba za dodatnim znanjima i vještinama (20% prepoznaje potrebu), što implicira da postoji prostor za poboljšanje kroz specijalizirane obuke i programe.
- Problemi u procesu rada i saradnja porodice: Izazovi poput nedostatka volje za saradnjom i nepridržavanje uputa ukazuju na složenost situacija s kojima se socijalni radnici susreću i moguću korist od specijaliziranih obuka koje bi im pružile alate za efikasnije upravljanje ovakvim situacijama.
- Saradnja sa institucijama i percepcija javnosti: Problemi u saradnji sa institucijama i nedovoljna informiranost javnosti o socijalnom radu mogu biti umanjeni kroz specijalizirane edukacijske programe koji uključuju razvoj vještina za bolju komunikaciju i advokaciju.

Podaci jasno pokazuju da socijalni radnici u Kantonu Sarajevo smatraju da nedostatak dodatnih obuka i specijaliziranih edukacijskih programa ograničava njihovu sposobnost da efikasno rade sa porodicama sa poremećenim odnosima. Hipoteza H1 je tako potvrđena.

Identificirana je snažna potreba za razvojem i implementacijom specijaliziranih edukacijskih programa i obuka koje bi socijalnim radnicima pružile potrebne kompetencije za suočavanje sa specifičnim izazovima u svom radu.

Druga pomoćna hipoteza glasi:

H2: Postoji značajan jaz između teorijskog znanja koje socijalni radnici stiču kroz formalno obrazovanje i praktičnih vještina potrebnih za rad sa porodicama sa poremećenim odnosima.

Za ispitivanje hipoteze H2, razmotrimo ključne elemente iz istraživanja koji se odnose na percepciju socijalnih radnika o njihovim znanjima, vještinama i potrebama za dodatnim obukama:

- Potreba za dodatnim znanjima i vještinama: Veliki postotak socijalnih radnika (87%) osjeća potrebu za dodatnim znanjima i vještinama. Ovo može ukazivati na postojanje jaza između onoga što socijalni radnici uče tokom svog formalnog obrazovanja i praktičnih vještina koje su im potrebne u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima.
- Unapređivanje znanja i vještina dodatnim edukacijama: Činjenica da 73% socijalnih radnika vidi potrebu za dodatnim edukacijama za unapređenje svojih znanja i vještina dodatno sugerira da postoji percepcija o nepotpunosti formalnog obrazovanja u pogledu pripreme za praktične aspekte njihova posla.
- Znanja i osobine poželjne za socijalnog radnika i stvarne potrebe na terenu: Postojanje razlike između najpoželjnijih osobina za socijalnog radnika (kao što su sposobnost timskog rada, komunikativnost i odgovornost) i manje naglašenih vještina kao što su motivacija, prilagodljivost i mogućnost usvajanja novih znanja može ukazivati na jaz između teorijskog fokusa formalnog obrazovanja i praktičnih potreba u radu sa porodicama.
- Izazovi u praktičnom radu: Problemi s kojima se socijalni radnici suočavaju na terenu, uključujući nedostatak volje za saradnju od strane klijenata i nepridržavanje uputa, mogu biti indicija da socijalni radnici osjećaju da su nedovoljno opremljeni teorijskim znanjem da bi efikasno rješavali ove praktične probleme.
- Razlike u percepciji važnosti pojedinih vještina: Jasan naglasak na praktične vještine u odnosu na teorijska znanja u kontekstu potreba socijalnih radnika može sugerirati da

formalno obrazovanje možda ne naglašava dovoljno praktičnu primjenu teorijskih koncepta.

Podaci iz istraživanja podržavaju hipotezu H2 o postojanju značajnog jaza između teorijskog znanja koje socijalni radnici stiču kroz formalno obrazovanje i praktičnih vještina potrebnih za rad sa porodicama sa poremećenim odnosima. Istraživanje pokazuje da socijalni radnici prepoznaju potrebu za dodatnim obukama i specijaliziranim edukacijama koje bi ih bolje pripremile za izazove s kojima se suočavaju u praksi. Ovo ukazuje na potrebu za revizijom i potencijalnim prilagođavanjem kurikuluma studija socijalnog rada kako bi se više fokusa stavilo na praktične vještine i pripremu studenata za stvarne situacije koje će susresti u svojoj profesionalnoj karijeri.

Treća pomoćna hipoteza je definisana na sljedeći način:

H3: Administrativne prepreke i ograničenja unutar sistema socijalne zaštite u Kantonu Sarajevo negativno utiču na efikasnost socijalnog rada sa porodicama sa poremećenim odnosima.

Za ispitivanje hipoteze H3, koristimo relevantne dijelove istraživanja koji se odnose na administrativne prepreke i ograničenja te njihov uticaj na efikasnost socijalnog rada:

- Saradnja sa privatnim i javnim institucijama: Podaci ukazuju da 53% socijalnih radnika ima saradnju s javnim i privatnim institucijama, dok 47% ostvaruje djelimičnu saradnju. Ovo može implicirati postojanje određenih administrativnih prepreka koje utiču na kvalitetu i efikasnost saradnje.
- Problemi u saradnji sa institucijama: Ispitanici su u velikom procentu (64%) naveli mnogo administrativnih procedura koje se moraju ispoštovati kao glavni problem u ostvarivanju saradnje. Ovo direktno podržava hipotezu o negativnom uticaju administrativnih prepreka na efikasnost socijalnog rada.
- Najveće prepreke u poslu: Administracija je navedena kao jedna od najvećih prepreka u obavljanju svakodnevnog posla od strane 80% socijalnih radnika. Ovo jasno ukazuje na to da administrativne prepreke i ograničenja imaju znatan negativan utjecaj na efikasnost socijalnog rada.

- Odnos propisa i prakse: Analiza odnosa između propisanih zadataka i njihove realizacije u praksi pokazuje da 60% socijalnih radnika smatra da se propisani zadaci i poslovi u većini slučajeva mogu realizovati, dok 26,67% smatra da se u većini slučajeva ne mogu realizovati zbog različitih prepreka, uključujući i administrativne.
- Primjena Porodičnog zakona i Pravilnika: Miješane percepcije o realnoj primjeni Porodičnog zakona i Pravilnika u praksi mogu također upućivati na administrativne prepreke koje otežavaju primjenu teoretskih propisa u realnim situacijama.

Podaci iz istraživanja jasno ukazuju na to da administrativne prepreke i ograničenja unutar sistema socijalne zaštite u Kantonu Sarajevo negativno utiču na efikasnost socijalnog rada sa porodicama sa poremećenim odnosima. Veliki broj socijalnih radnika ističe administrativnu složenost kao značajnu prepreku u svom radu, što podržava hipotezu H3. Ove prepreke ne samo da usporavaju procese rada već i ograničavaju mogućnosti za pružanje pravovremene i kvalitetne podrške porodicama. Rezultati sugeriraju potrebu za revizijom i pojednostavljenjem administrativnih procedura kako bi se omogućilo efikasnije pružanje socijalnih usluga.

Četvrta pomoćna hipoteza definisana je na sljedeći način:

H4: Socijalni radnici identificiraju specifične profesionalne vještine i osobine koje su ključne za uspješan rad sa porodicama sa poremećenim odnosima, ali trenutno postojeće obrazovne prakse i okruženje ne podržavaju dovoljno razvoj ovih vještina.

Za ispitivanje hipoteze H4, analiziramo informacije iz istraživanja koje se odnose na percepcije socijalnih radnika o potrebnim vještinama i osobinama za uspješan rad, te na to koliko postojeće obrazovne prakse podržavaju razvoj tih vještina:

- Potrebna znanja i osobine za socijalnog radnika: Tablica koja prikazuje znanja i osobine poželjne za socijalnog radnika ističe sposobnost timskog rada (73%), komunikativnost (60%) i odgovornost (53%) kao ključne za uspješan rad. Međutim, manje je važnosti pridano vještinama kao što su mogućnost usvajanja novih znanja (7%), motivacija (13%) i prilagodljivost (13%). Ovo sugerira da socijalni radnici prepoznaju važnost određenih profesionalnih vještina i osobina.
- Potreba za dodatnim znanjima i vještinama: Visoki postotak socijalnih radnika (87%) koji osjećaju potrebu za dodatnim znanjima i vještinama ukazuje na to da postojeće

obrazovne prakse možda ne osiguravaju dovoljan razvoj specifičnih profesionalnih vještina i osobina koje su potrebne za rad sa porodicama sa poremećenim odnosima.

- Unapređivanje znanja i vještina dodatnim edukacijama: Činjenica da 73% socijalnih radnika smatra da je pohađanje dodatnih edukacija korisno za unapređivanje njihovih znanja i vještina dodatno implicira postojanje jaza između onoga što se nudi kroz formalno obrazovanje i stvarnih potreba na terenu.
- Problemi u procesu rada i percepcija o potrebnim vještinama: Izazovi s kojima se socijalni radnici suočavaju u svom radu, kao što su nedostatak volje za saradnju od strane klijenata i teškoće u komunikaciji s različitim institucijama, mogu ukazivati na to da su specifične vještine poput napredne komunikacije, pregovaranja i upravljanja konfliktima ključne za uspješan rad. Ako ove vještine nisu adekvatno razvijene kroz postojeće obrazovne prakse, to može predstavljati značajnu prepreku.

Podaci iz istraživanja podržavaju hipotezu H4, prema kojoj socijalni radnici identificiraju specifične profesionalne vještine i osobine koje su ključne za uspješan rad sa porodicama sa poremećenim odnosima, ali trenutno postojeće obrazovne prakse i okruženje ne podržavaju dovoljno razvoj ovih vještina. Postoji jasna potreba za revizijom i prilagodbom obrazovnih programa i praksi kako bi se bolje zadovoljile specifične potrebe socijalnih radnika u njihovom profesionalnom razvoju, s posebnim naglaskom na razvoj praktičnih vještina koje su nužne za efikasan rad sa porodicama sa poremećenim odnosima

ZAKLJUČAK

Savremene teorije o porodici i porodični odnosi u današnjem društvu pokrivaju širok spektar pristupa i perspektiva koje pružaju duboko razumijevanje kompleksnosti i dinamike porodičnog života. Od strukturalno-funkcionalnog pristupa koji naglašava osnovne funkcije porodice u društvu, preko konfliktnih teorija koje ističu ulogu porodice u reprodukciji društvenih nejednakosti, do simboličkog interakcionizma koji se fokusira na konstrukciju porodičnih odnosa kroz svakodnevne interakcije, ove teorije pružaju široku paletu alata za analizu porodice. Feministička teorija dodatno produbljuje razumijevanje uticaja roda i moći na porodične strukture, dok teorije sistema pristupaju porodici kao složenom sistemu sa međusobno povezanim dijelovima koji utiču jedni na druge.

Savremena porodica suočava se sa nizom izazova u brzo mijenjajućem svijetu, uključujući promjene u tradicionalnim definicijama i strukturama, ekonomske pritiske, i uticaj tehnologije na međuljudske odnose. U tom kontekstu, uloga socijalnog radnika postaje ključna u pružanju podrške i resursa porodicama s poremećenim odnosima, primjenjujući raznovrsne teorijske pristupe u praktičnom radu.

Porodica i dalje ostaje primarna i najvažnija institucija za socijalizaciju i psihički razvoj pojedinca, igrajući ključnu ulogu u formiranju osnovnih psiholoških karakteristika, stavova, vrijednosti, i ponašanja. Kvalitet porodičnih odnosa kao i partnerskih odnosa direktno utiče na razvoj zdrave ličnosti, sposobnosti prilagođavanja i socijalne kompetentnosti kroz čitav život.

Razmatrajući složenost partnerskih odnosa u savremenom društvu, postaje jasno da ove veze zahtijevaju kontinuiran rad, duboko razumijevanje i sposobnost prilagođavanja kako od samih partnera, tako i od stručnjaka koji pružaju podršku. Promjene u društvenim normama i tehnološki napredak donose sa sobom nove izazove, ali i prilike za partnerske odnose, ističući potrebu za boljim razumijevanjem i fleksibilnijim pristupima u očuvanju i unapređenju tih veza. Izazovi kao što su komunikacijske barijere, financijske tenzije, i uticaj društvenih mreža naglašavaju značaj otvorene komunikacije, zajedničkog rješavanja problema i potražnje stručne pomoći u izgradnji zdravih i stabilnih partnerskih odnosa.

Posebno se ističe uloga socijalnih radnika i drugih stručnjaka u pružanju neophodne podrške porodicama i parovima s poremećenim odnosima, te u navigaciji kroz izazove savremenog partnerskog života. S obzirom na to, kontinuirani rad na jačanju partnerskih odnosa, kroz edukaciju, terapijske intervencije i podršku zajednice, ostaje od suštinskog značaja za očuvanje i unapređenje kvaliteta partnerskih veza. Ključno je razvijanje novih strategija i tehnika koje odgovaraju promjenjivim društvenim uvjetima, kako bi se parovima omogućilo da uspješno prevazilaze izazove i grade snažne, podržavajuće veze koje doprinose njihovom ličnom i društvenom blagostanju.

Buduća istraživanja i praksa trebaju se usmjeriti na razvoj i primjenu inovativnih pristupa koji će podržati parove u suočavanju s dinamičkim i često zahtjevnim aspektima savremenih partnerskih odnosa. Posebna pažnja treba biti posvećena integraciji tehnoloških alata koji mogu pružiti nove mogućnosti za komunikaciju i terapijsku podršku, kao i na promicanju multikulturalnih i inkluzivnih pristupa koji odražavaju raznolikost partnerskih veza u današnjem društvu. U konačnici, partnerski odnosi u savremenom dobu zahtijevaju multidisciplinarni pristup koji obuhvata emocionalnu inteligenciju, adaptabilnost i otvorenu komunikaciju, uz aktivnu podršku i angažovanje profesionalaca, kako bi se omogućilo stvaranje zdravih, ispunjenih i trajnih veza

Na temelju analiziranih podataka i testiranih hipoteza iz provedenog istraživanja, moguće je formulirati sljedeće zaključke

- Istraživanje provedeno među socijalnim radnicima u Kantonu Sarajevo otkriva ključne uvide u izazove, potrebe i percepcije koje oblikuju praksu socijalnog rada sa porodicama sa poremećenim odnosima. Analiza podataka i testiranje četiri postavljene hipoteze pokazali su nekoliko važnih aspekata koji utječu na efikasnost i kvalitetu socijalnog rada u ovom kontekstu.
- Prvo, evidentna je snažna percepcija potrebe za dodatnim znanjima i vještinama među socijalnim radnicima, koji ističu da postojeće obrazovne prakse i okruženje ne nude dovoljno podrške u razvoju specifičnih profesionalnih kompetencija potrebnih za uspješan rad sa porodicama. Ovo ukazuje na potrebu za prilagodbom i obogaćivanjem edukacijskih programa i obuka koje bi bolje odražavale stvarne potrebe i izazove s kojima se socijalni radnici suočavaju na terenu.
- Drugo, administrativne prepreke i ograničenja unutar sistema socijalne zaštite identificirane su kao značajan faktor koji negativno utiče na efikasnost rada sa ciljanim

skupinama. Složenost i obim administrativnih postupaka otežavaju socijalnim radnicima da se fokusiraju na pružanje direktne podrške i usluga porodicama, što ukazuje na hitnu potrebu za revizijom i pojednostavljenjem administrativnih procesa.

- Treće, postoji značajan jaz između teorijskog znanja stečenog kroz formalno obrazovanje i praktičnih vještina potrebnih za rad. Ovo odražava potrebu za većim fokusom na praktičnu primjenu i razvoj vještina u edukacijskim programima za socijalne radnike.
- Konačno, socijalni radnici prepoznaju specifične profesionalne vještine i osobine koje su ključne za uspješan rad sa porodicama sa poremećenim odnosima. Međutim, postoji jasna potreba za boljom podrškom u razvoju ovih vještina, što implicira potrebu za inovacijama u edukacijskim metodama i praksama.

Zaključno, rezultati istraživanja naglašavaju ključne oblasti koje zahtijevaju pažnju i djelovanje od strane obrazovnih institucija, nosioca politika i praktičara socijalnog rada. Adaptacija obrazovnih programa, smanjenje administrativnih prepreka, i fokus na razvoj praktičnih vještina mogu značajno doprinijeti poboljšanju kvalitete socijalnog rada sa porodicama sa poremećenim odnosima u Kantonu Sarajevo. Ove promjene mogu omogućiti socijalnim radnicima da efikasnije adresiraju složene potrebe porodica s kojima rade, čime se doprinosi izgradnji otpornijih zajednica i podupiranju dobrobiti pojedinaca i porodica u riziku.

LITERATURA

1. Barlow, J., & Coren, E. (2018). "The effectiveness of parenting programs: A review of Campbell reviews." *Research on Social Work Practice*, 28(1), 99-102.
2. Beck, A. T. (2011). "Cognitive Behavior Therapy: Basics and Beyond." Guilford Press.
3. Beck, A. T. (2011). "Cognitive Behavior Therapy: Basics and Beyond." Guilford Press.
4. Beck, J. S. (2011). "Cognitive Behavior Therapy: Basics and Beyond." New York: Guilford Press.
5. Becker, B. E., & Luthar, S. S. (2019). Socioeconomic status and family dynamics: A study on the impact and coping mechanisms in contemporary society. *Journal of Family Issues*, 40(4), 567-590.
6. Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Garden City, NY: Doubleday.
7. Blow, A. J., & Sprenkle, D. H. (2001). "Common factors across theories of marriage and family therapy: A modified Delphi study." *Journal of Marital and Family Therapy*, 27(3), 385-401.
8. Bowen, M. (1978). *Family Therapy in Clinical Practice*. New York: Jason Aronson.
9. Bronfenbrenner, U. (1979). "The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design." Harvard University Press.
10. Brown, J. (2021). "Family Dynamics and Community Development." *Journal of Social Work*, 36(2), 123-145.
11. Brown, P. S., & Harris, S. M. (2021). Dynamics of Modern Relationships: The Role of Communication and Socioeconomic Challenges. *Journal of Relationship Research*, 12(2), 34-49.
12. Bush, R. A. B., & Folger, J. P. (2005). "The Promise of Mediation: The Transformative Approach to Conflict." Jossey-Bass.
13. Carr, A. (2009). "The effectiveness of family therapy and systemic interventions for child-focused problems." *Journal of Family Therapy*, 31(1), 3-45.
14. Carr, A. (2009). "The effectiveness of family therapy and systemic interventions for child-focused problems." *Journal of Family Therapy*, 31(1), 3-45.
15. Casey, F. (2001). "Practical Partnerships: Families and Service Providers Working Together to Improve Child Welfare." Oxford University Press.

16. Casey, L. (2022). Integrative family therapy: Case studies from a contemporary family therapy practice. *Clinical Social Work Journal*, 50(1), 112-123.
17. Chenot, D. (2009). "Case Planning and Family-Centered Casework: A Foundation for Effective Services." *Child Welfare Information Gateway*.
18. Chodorow, N. (1978). *The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender*. Berkeley: University of California Press.
19. Collins, P. H. (2000). *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment*. New York: Routledge.
20. Congress, E. P. (2004). "Cultural Competence in Ethical Decision Making." In D. W. Engels & K. L. Miley (Eds.), "Social Work: Issues and Opportunities in a Challenging Profession" (3rd ed., pp. 123-136). Lyceum Books.
21. Corey, G. (2017). "Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy." Cengage Learning.
22. Corey, G. (2017). "Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy." Cengage Learning.
23. Cowen, E. L. (1991). "In Pursuit of Wellness." *American Psychologist*, 46(4), 404-408.
24. Dallos, R., & Draper, R. (2010). "An Introduction to Family Therapy." Open University Press.
25. David, D., Cristea, I., & Hofmann, S. G. (2018). "Why Cognitive Behavioral Therapy Is the Current Gold Standard of Psychotherapy." *Frontiers in Psychiatry*, 9, 4.
26. Davis, L. (2022). "Communication Patterns and Marital Satisfaction." *Journal of Marriage and Family Therapy*, 48(1), 34-52.
27. Durlak, J. A. (1997). "Successful Prevention Programs for Children and Adolescents." Springer Science & Business Media.
28. Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). "The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions." *Child Development*, 82(1), 405-432.
29. Fisher, R., & Ury, W. (1981). "Getting to Yes: Negotiating Agreement without Giving In." New York: Penguin Books.
30. Garcia, E., & Mann, T. (2020). "The Role of Communication in Enhancing Family Cohesion." *Social Science Research*, 59, 210-225.
31. Gil, E. (1991). "The Healing Power of Play: Working with Abused Children." Guilford Press

32. Gil, E. (1991). "The Healing Power of Play: Working with Abused Children." Guilford Press.
33. Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Doubleday.
34. Gordon, T. (2003). "Parent Effectiveness Training: The Proven Program for Raising Responsible Children." New York: Three Rivers Press
35. Gottman, J., & Silver, N. (2015). *The Seven Principles for Making Marriage Work: A Practical Guide from the Country's Foremost Relationship Expert*. New York: Harmony.
36. Green, S., & York, R. (2021). The role of social workers in family disputes: Strategies for conflict resolution. *Social Work in Health Care*, 59(5), 307-321.
37. Hendrix, H., & Hunt, H. L. (2019). *Getting the Love You Want: A Guide for Couples*. New York: St. Martin's Press.
38. Hofmann, S. G., Asmundson, G. J. G., & Beck, A. T. (2013). "The Science of Cognitive Therapy." *Behavior Therapy*, 44(2), 199-212.
39. James, R. K. (2008). "Crisis Intervention Strategies." Belmont, CA: Thomson Brooks/Cole.
40. Jansson, B. S. (2018). "Becoming an Effective Policy Advocate: From Policy Practice to Social Justice." Cengage Learning.
41. Jansson, B. S. (2018). "Becoming an Effective Policy Advocate: From Policy Practice to Social Justice." Cengage Learning.
42. Johnson, L., & Wilson, H. (2018). "Bringing Family Background Into Marriage: Challenges and Opportunities." *Family Relations*, 67(4), 536-550.
43. Johnson, M. P., & Rhodes, R. G. (2020). The evolving concept of the family: A reflective analysis. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 123-137.
44. Johnson, M., & Wilson, H. (2019). "The Efficacy of Group Therapy in Family Social Work." *Journal of Family Social Work*, 22(3), 234-249.
45. Kazdin, A. E. (2000). "Psychotherapy for Children and Adolescents: Directions for Research and Practice." Oxford University Press.
46. Kazdin, A. E. (2003). "Treatment of Conduct Disorder: Progress and Directions in Psychotherapy Research." *Development and Psychopathology*, 15(2), 279-294
47. Kazdin, A. E. (2003). "Treatment of Conduct Disorder: Progress and Directions in Psychotherapy Research." *Development and Psychopathology*, 15(2), 279-294.
48. Kelly, J. B. (2004). "Family mediation research: Is there empirical support for the field?" *Conflict Resolution Quarterly*, 22(1-2), 3-35.

49. Kendall, P. C., Hedtke, K. A., Copeland, W., Kortlander, E., Kollins, S., Compton, S., ... & March, J. (2008). "Cognitive-behavioral therapy for anxiety disorder youth: A randomized clinical trial evaluating child and family modalities." *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 76(2), 282-297.
50. Khan, M. (2015). "Conflict and Cooperation in Family Relationships." *Journal of Family Issues*, 36(12), 1623-1644.
51. Kim, Y., & Park, K. (2020). "The Importance of Love and Security in Family Formation." *Journal of Psychology*, 154(3), 206-222.
52. Lambert, M. J., & Ogles, B. M. (2004). "The Efficacy and Effectiveness of Psychotherapy." In M. J. Lambert (Ed.), "Bergin and Garfield's Handbook of Psychotherapy and Behavior Change" (5th ed., pp. 139-193). Wiley.
53. Lee, J., & Chung, H. (2013). "Empathic Understanding and Healthy Family Relationships." *Family Therapy*, 40(2), 103-116.
54. Levine, A., & Heller, R. S. (2019). *Attached: The New Science of Adult Attachment and How It Can Help You Find – and Keep – Love*. New York: Penguin Books.
55. Liddle, H. A., Rowe, C. L., Gonzalez, A., Henderson, C. E., Dakof, G. A., & Greenbaum, P. E. (2001). "Family-based treatment for adolescent drug use: State of the science [Monograph]." *Substance Use & Misuse*, 36(12), 1839-1881.
56. Liddle, H. A., Rowe, C. L., Gonzalez, A., Henderson, C. E., Dakof, G. A., & Greenbaum, P. E. (2001). "Family-based treatment for adolescent drug use: State of the science [Monograph]." *Substance Use & Misuse*, 36(12), 1839-1881.
57. Marx, K., & Engels, F. (1947). *The Origin of the Family, Private Property, and the State*. New York: International Publishers.
58. McGoldrick, M., Giordano, J., & Garcia-Preto, N. (2005). "Ethnicity and Family Therapy." Guilford Press.
59. Miller, R., & Brown, J. (2023). Future directions in social work: Adapting to the changing family structures. *Social Work Today*, 33(2), 45-49.
60. Miller, T. (2017). "Family Values and Expectations in Modern Society." *Social Science Quarterly*, 98(2), 623-639.
61. Miller, W. R., & Rollnick, S. (2013). "Motivational Interviewing: Helping People Change." New York: Guilford Press.
62. Millett, K. (1970). *Sexual Politics*. New York: Doubleday.
63. Minuchin, S. (1974). "Families and Family Therapy." Harvard University Press.
64. Minuchin, S. (1974). "Families and Family Therapy." Harvard University Press.

65. Minuchin, S. (1974). "Families and Family Therapy." Harvard University Press.
66. Minuchin, S. (1974). Families and Family Therapy. Harvard University Press.
67. Moore, C. W. (2014). "The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict." San Francisco: Jossey-Bass.
68. Moore, C. W. (2014). "The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict." Jossey-Bass.
69. Moore, C. W. (2014). "The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict." Jossey-Bass.
70. Munro, E., Lushey, C., National, Ward, H., & Bywaters, P. (2019). "Towards a Child-Centred System: A Review of Child Protection Services in England." *Journal of Social Policy*, 48(2), 337-357.
71. Murdock, G. P. (1949). *Social Structure*. New York: Macmillan.
72. Nation, M. et al. (2003). "What works in prevention: Principles of effective prevention programs." *American Psychologist*, 58(6-7), 449-456.
73. Nation, M., Crusto, C., Wandersman, A., Kumpfer, K. L., Seybolt, D., Morrissey-Kane, E., & Davino, K. (2003). "What works in prevention: Principles of effective prevention programs." *American Psychologist*, 58(6-7), 449-456.
74. Nation, M., Crusto, C., Wandersman, A., Kumpfer, K. L., Seybolt, D., Morrissey-Kane, E., & Davino, K. (2003). "What works in prevention: Principles of effective prevention programs." *American Psychologist*, 58(6-7), 449-456.
75. National Association of Social Workers. (2017). "NASW Code of Ethics."
76. Netting, F. E., Kettner, P. M., & McMurtry, S. L. (2008). "Social Work Macro Practice." Pearson.
77. Nguyen, D. (2014). "Small Family Norms and Their Social Implications." *Population Research*, 39(1), 88-97.
78. Nichols, M. P. (2013). "Family Therapy: Concepts and Methods." Pearson.
79. Parsons, T., & Bales, R. F. (1955). *Family, Socialization and Interaction Process*. Glencoe, IL: Free Press.
80. Perel, E. (2017). *The State of Affairs: Rethinking Infidelity*. New York: Harper.
81. Peterson, D., & Green, S. (2019). "Family Rules and Values: Navigating Norms and Expectations." *Journal of Comparative Family Studies*, 50(3), 207-219.
82. Powell, T., Clarke, A., & Gale, N. (2020). "The use of digital technology in social work practice: An exploratory study." *Journal of Technology in Human Services*, 38(4), 309-327.

83. Powell, T., Clarke, A., & Gale, N. (2020). "The use of digital technology in social work practice: An exploratory study." *Journal of Technology in Human Services*, 38(4), 309-327.
84. Prochaska, J. O., & DiClemente, C. C. (1983). "Stages and processes of self-change of smoking: Toward an integrative model of change." *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51(3), 390-395.
85. Reamer, F. G. (2013). "Social Work Values and Ethics." Columbia University Press.
86. Reisch, M. (2012). "The Challenges of Advocacy for Social Justice." *Social Work*, 57(4), 345-348.
87. Rice, K., & Sollom, R. (2018). "Digital Advocacy in Social Work: Increasing Political Participation of Social Workers and Clients." *Social Work*, 63(4), 357-364.
88. Roberts, A. R. (2005). "Crisis Intervention Handbook: Assessment, Treatment, and Research." Oxford University Press.
89. Roberts, A., & Davidson, J. (2018). "Parental Beliefs and Their Impact on Family Functioning." **Child and Adolescent Social*
90. Rogers, C. R. (1951). "Client-centered Therapy: Its Current Practice, Implications and Theory." London: Constable.
91. Rowe, C. L. (2012). "Family therapy for drug abuse: Review and updates 2003-2010." *Journal of Marital and Family Therapy*, 38(1), 59-81.
92. Sanders, M. R. (1999). "Triple P-Positive Parenting Program: Towards an Empirically Validated Multilevel Parenting and Family Support Strategy for the Prevention of Behavior and Emotional Problems in Children." *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2(2), 71-90.
93. Sanders, M. R. (1999). "Triple P-Positive Parenting Program: Towards an Empirically Validated Multilevel Parenting and Family Support Strategy for the Prevention of Behavior and Emotional Problems in Children." *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2(2), 71-90.
94. Sheafor, B. W., & Horejsi, C. R. (2003). "Techniques and Guidelines for Social Work Practice." Pearson/Allyn & Bacon.
95. Simpson, S. (2009). "Psychotherapy via videoconferencing: A review." *British Journal of Guidance & Counselling*, 37(3), 271-286.
96. Smith, A. (2018). Challenges facing contemporary families: Implications for social work practice. *Journal of Social Work*, 18(3), 345-365

97. Smith, J. (2018). "Building Trust in Social Work Practice: An Individualized Approach to Family Intervention." *Social Work Journal*, 63(2), 112-121.
98. Sourdin, T. (2016). "Online Dispute Resolution." *Conflict Resolution Quarterly*, 33(4), 415-429.
99. Sue, D. W., & Sue, D. (2016). "Counseling the Culturally Diverse: Theory and Practice." Wiley.
100. Williams, R. (2020). "Enhancing Family Social Work Through Multidisciplinary Collaboration." *Clinical Social Work Journal*, 48(4), 305-319.
101. Zlotnik, J. L., DePanfilis, D., Daining, C., & McDermott Lane, M. (2005). "Factors influencing retention of child welfare staff: A systematic review of research." *Children and Youth Services Review*, 27(10), 1153-1171.

POPIS TABELA

Tabela 1: Dužina radnog iskustva u oblasti zaštite porodice s djecom.....	52
Tabela 2: Oblast poslova socijalnih radnika u službama socijalne zaštite	53
Tabela 3: Potreba za dodatnim zanjima i vještinama.....	54
Tabela 4: Znanja i osobine poželjne za socijalnog radnika.....	55
Tabela 5: Osobine koje su važne za veću efikasnost rada	56
Tabela 6: Način saznanja porodičnih problema	58
Tabela 7: Najčešći problemi porodica s poremećenim odnosima.....	64
Tabela 8: Najveće prepreke u poslu	66

POPIS SLIKA

Slika 1: Potreba za donošenjem izmjena ili nove zakonske regulative.....	57
Slika 2: Problemi u početnoj realizaciji pomoći porodicama	59
Slika 3: Saradnja porodice u procesu rješavanja problema.....	60
Slika 4: Problemi u procesu rada	61
Slika 5: Saradnja sa privatnim i javnim institucijama.....	62
Slika 6: Problemi u saradnji sa institucijama	62
Slika 7: Razlozi odbijanja saradnje porodice	63
Slika 8: Odnos propisa i prakse u radu s porodicama s poremećenim odnosima	64
Slika 9: Primjena Porodičnog zakona i Pravilnika u radu.....	65

PRILOG – ANKETNI UPITNIK

Poštovani,

Anketni upitnik koji imate pred sobom je neophodan dio istraživanja o „Ulozi socijalnog radnika u radu sa porodicama sa poremećenim odnosima u Kantonu Sarajevo“ za potrebe magistarskog rada, pod istim naslovom, čija je izrada odobrena na Fakultetu političkih nauka. Dobijeni podaci bit će korišteni isključivo u naučne svrhe uz poštivanje svih etičkih principa, profesionalnog kodeksa i tajnosti podataka.

Zahvaljujem na razumijevanju i saradnji.

1. Pol:

M   Ž

2. Koliko dugo radite u oblasti zaštite porodice i porodice sa djecom:

- a) do 1 godinu
- b) 1-3 godine
- c) 3-5 godina
- d) više od 5 godina

3. Da li smatrate da su Vam potrebne dodatne informacije o znanjima i vještinama u radu sa porodicama?

- a) Da
- b) Ne

4. Da li ste pohađali dodatne kurseve ili obuke za sticanje novih znanja potrebnih za obavljanje trenutnog posla?

- a) Da
- b) Ne

5. Za koje osobine najviše smatrate da su potrebne za obavljanje poslova socijalnih radnika? (možete izabrati najviše 3 odgovora)

- a) Odgovornost
- b) Motivaciju

- c) Prilagodljivost
- d) Sposobnost timskog rada
- e) Komunikativnost
- f) Dodatna znanja i vještine
- g) Mogućnost usvajanja novih znanja
- h) Pouzdanost
- i) Kreativnost
- j) Nešto drugo _____

6. Šta bi po Vašem mišljenju doprinjelo boljem radu svih socijalnih radnika ?

(možete izabrati najviše 3 odgovora)

- a) Podizanje vlastitog samopouzdanja
- b) Sticanje novih znanja i vještina
- c) Informisanost od strane relevantnih sudionika
- d) Bolja komunikacija sa svim javnim ustanovama
- e) Ne znam
- f) Nešto drugo _____

7. Da li ste spremni za dodatno osposobljavanje za obavljanje trenutnog posla?

- a) Da, spreman/na sam snositi troškove
- b) Da, ako bi neko drugi snosio troškove
- c) Ne

8. Po kojim oblastima ste raspoređeni(možete zaokružiti više odgovora)?

- a) Trijaža
- b) Socijalno-pravna zaštita
- c) Zaštita porodice i porodice sa djecom
- d) Starateljstvo
- e) Zaštitu poslovno nesposobnih, starih i drugih lica
- f) Zaštitu djece i omladine ometene u psihičkom i fizičkom razvoju
- g) Maloljetnička delinkvencija
- h) Zaštita osoba sa invaliditetom

9. Koje osobine po Vašem mišljenju su potrebne za rad sa porodicama ?

(možete izabrati više odgovora)

- a) Odgovornost
- b) Motivaciju
- c) Prilagodljivost
- d) Sposobnost timskog rada
- e) Komunikativnost
- f) Dodatna znanja i vještine
- g) Mogućnost usvajanja novih znanja
- h) Pouzdanost
- i) Kreativnost
- j) Nešto drugo _____

10. Da li smatrate da je potrebno donošenje nove zakonske regulative koja tretira porodice sa poremećenim odnosima i porodice općenito?

- a) Da
- b) Ne
- c) Djelimično

11. Na koji način doznajete za probleme u porodici ?

- a) Od člana porodice
- b) od policije
- c) od Centra za socijalni radnicima
- d) od Tužilaštva
- e) od nastavnog osoblja
- f) Ljekari
- g) drugi državni službenici
- h) NVO
- i) Prijatelji i komšije

12. Nakon saznanja o postojanju porodičnih problema, da li postoje prepreke u početnom realiziranju sastanaka/mjera pomoći porodici ?

- a) Da
- b) Ne

- c) Ponekad
- d) Često

13. Koje prepreke su najčešće u početnoj realizaciji sastanaka/mjera pomoći porodicama sa poremećenim odnosima?

- a) Odbijanje saradnje porodice i njenih članova zbog sramote
- b) Odbijanje saradnje porodice i njenih članova zbog predrasuda
- c) Odbijanje saradnje porodice i njenih članova zbog straha od odmazde
- d) Odbijanje saradnje porodice i njenih članova zbog straha od stigmatizacije
- e) Odbijanje saradnje porodice i njenih članova zbog neupućenosti u rad socijalnog radnika
- f) Odbijanje saradnje porodice i njenih članova zbog nepovjerenja da će rad sa socijalnim radnicima dati rezultate
- g) Drugo (navesti šta) _____

14. Kakva je saradnja porodice u toku samog procesa rada sa porodicom?

- a) Odlična
- b) Dobra
- c) Zadovoljavajuća
- d) Zavisno od pojedinačne situacije
- e) Jedva prihvatljiva
- f) Jako loša

15. Koji su najčešći problemi sa kojima se susrećete u toku procesa rada sa porodicom?

- a) Nepovjerenje u socijalnog radnika i cijelokupni sistem
- b) Nedostatak volje za saradnju
- c) Neredovan dolazak na sastanke
- d) Ne pridržavanje uputa i prijedloga od strane stručnog lica
- e) Drugo _____

16. Da li postoji saradnja sa javnim i privatnim institucijama, po pitanju praćenja porodičnog stanja klijenta/korisnika?

- a) Da
- b) Ne

- c) Djelomično
- d) Odlična sa Javnim i privatnim institucijama
- e) Odlična sa Javnim, ali ne i sa privatnim institucijama
- f) Odlična sa privatnim, ali ne sa javnim institucijama
- g) Zadovoljavajuća sa Javnim i privatnim institucijama
- h) Zadovoljavajuća sa Javnim, ali ne i sa privatnim institucijama
- i) Zadovoljavajuća sa privatnim, ali ne sa javnim institucijama
- j) Loša sa Javnim i privatnim institucijama
- k) Loša sa Javnim, ali ne i sa privatnim institucijama
- l) Loša sa privatnim, ali ne sa javnim institucijama

17. Koje su glavne poteškoće u saradnji sa javnim i privatnim institucijama, po pitanju praćenja porodičnog stanja klijenta/korisnika?

- a) Loša komunikacija
- b) Mnogo administracije koja se mora ispoštovati
- c) Nezainteresiranost za probleme klijenata/korisnika

18. Koji su najčešći problemi porodica sa poremećenim odnosima?

(možete zaokružiti više odgovora)

- a) Loša komunikacija partnera
- b) Loša komunikacija u porodici između svih članova
- c) Finansijski problemi
- d) Ovisnosti o psiho aktivnim supstancama
- e) Ovisnost o alkoholu i kocki
- f) Drugo (navedite) _____

19. Da li u praksi možete dosljedno postupati kako je to propisano u Pravilniku o radu i opisima poslova socijalnog radnika u radu sa porodicama?

- a) Da
- b) Ne
- c) U većini slučajeva, da
- d) U većini slučajeva, ne

20. Prema Vašem mišljenju koliki procent je realno izvodiv, a isti je propisan Porodičnim Zakonom i Pravilnikom o radu ?

a) 5 %	d) 30 %	g) 60 %	j) 90 %
b) 10 %	e) 40 %	h) 70 %	k) 100 %
c) 20 %	f) 50 %	i) 80 %	

21. Prema Vašem stručnom mišljenju koje od dole navedenih smatrate da je najveća prepreka u obavljanju Vašeg posla?

- a) Administracija
- b) Neadekvatne prostorije
- c) Nepovjerenje klijenata u socijalnog radnika
- d) Porodični Zakon BiH treba promjeniti/dopuniti
- e) Podići svijest javnosti o opisu poslova socijalnog radnika
- f) Drugo _____

22. Koji su Vaši prijedlozi za rješavanje problema u toku procesa rada sa porodicom?

IZJAVA O PLAGIJARIZMU

Kao student magistarskog studija na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu potpisujem izjavu da sam upoznat sa Zakonom o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo i Etičkom kodeksu Univerziteta u Sarajevu.

Ovom izjavom potvrđujem da sam magistarski rad napisala samostalno i koristeći se isključivo navedenom bibliografijom, te da ovaj rad nije korišten pri bilo kakvom drugom ocjenjivanju. Saglasan sam da jedan primjerak mog rada bude javno dostupan preko biblioteke Fakulteta političkih nauka.

Sarajevo, ____ .05.2024. godine

Potpis _____